

Departament de Ciències Socials

Treball de Recerca

Prem sant records d'un poble

**Documentació dels records orals de persones de la Celler
de Ter amb el diari provincial *Los Sitios de Gerona* dels
anys 1943 al 1975**

Grup: 2n de Batxillerat

Pseudònim: Pianòctel

ÍNDEX DE CONTINGUTS

1. ÍNDEX DE CONTINGUTS	3
2. INTRODUCCIÓ.....	5
2.1. ASPECTES BÀSICS	5
2.1.1. Tema i objecte d'estudi.....	5
2.1.2. Motivació i justificació.....	5
2.1.3. Objectius.....	7
2.1.4. Hipòtesis	8
2.1.5. Estructura.....	8
2.1.6. Metodologia.....	8
3. PART TEÒRICA	11
3.1. LA MEMÒRIA.....	11
3.1.1. Què en diu, la ciència?.....	11
3.1.2. La falsedat dels records	12
3.1.3. Quan el subjecte de la memòria és plural	13
3.1.4. L'oblit	14
3.1.5. La memòria oral	15
3.2. EL DIARI <i>LOS SITIOS DE GERONA</i>	17
3.2.1. <i>Los Sitios</i> abasta tots els llocs de la província: la corresponsalia.....	18
3.2.2. Premsa aixafada: censura i lleis de premsa	19
3.2.3. El diari de tothom? Càrrega ideològica de <i>Los Sitios</i>	20
3.3. LA CELLERA DE TER DELS ANYS 1943 AL 1976.....	21
3.3.1. Desenvolupament econòmic i urbanístic	22
3.3.2. Societat	23
3.3.2.1. L'Ajuntament	23
3.3.2.2. Un franquisme prou franc	23
3.3.2.3. Associacionisme	24
3.3.2.4. Un poble que celebra	25
3.3.2.5. «El Liverpool català», un poble musical	25
3.3.2.6. Educació	26

4. PART PRÀCTICA	27
4.1. DESENVOLUPAMENT	27
4.1.1. Recollida i escriptura de records orals	--
4.1.2. Recopilació de notícies del diari <i>Los Sitios</i>	--
4.1.3. Comparació entre els records orals i el diari <i>Los Sitios</i>	30
4.1.4. Entrevistes i recerca d'informació	31
4.2. COMPARACIÓ ENTRE ELS RECORDS I <i>LOS SITIOS DE GERONA</i>	33
5. CONCLUSIONS	45
5.1.1. Objectius i conceptes assolits	45
5.1.2. Resposta a les hipòtesis	46
5.1.3. Valoració personal i prospectiva	48
6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	51
7. ANNEXOS	57
7.1. ANNEX I: DADES ESTADÍSTIQUES DEL GRUIX POBLACIONAL	57
7.2. ANNEX II: SELECCIÓ DE NOTÍCIES DE <i>LOS SITIOS</i>	58
7.3. ANNEX III: CONVERSES AMB EXPERTS	65
7.3.1. Conversa amb Lluís Muntada	65
7.3.1.1. Bloc I	65
7.3.1.2. Bloc II: l'oralitat i l'escriptura de la memòria	67
7.3.1.3. Bloc III: la memòria (i l'oblit)	69
7.3.2. Conversa amb Lluís Costa	75

2. INTRODUCCIÓ

2.1. ASPECTES BÀSICS

2.1.1. Tema i objecte d'estudi

La relació de fets i l'evocació de persones provenen bàsicament de dues fonts: de la memòria personal i de la documentació escrita. La memòria sola és insuficient, sobretot si, com és el meu cas, se'n té poca. Per dir-ho amb paraules de Màrius Torres, les nostres vivències personals «lentament s'escolen terra endins, com les aigües que no retornen»; desapareixen, se'ns escapen de les mans i ja no les podem haver mai més. Però la memòria, a més de curta, és enganyosa, perquè sovint és selectiva i esbiaixada, no sempre coincident amb la realitat estricta dels fets (Aragó, 2013: pàg. 18).

Els temes d'aquest treball són la història local i la relació entre la memòria oral, expressada en forma de records, i la constància escrita. En concret, l'objecte d'estudi és la correspondència dels records orals de persones del municipi de la Celler de Ter amb el diari provincial *Los Sitios de Gerona* dels anys 1943 al 1975, part del període de publicació del diari.

2.1.2. Motivació i justificació

D'ells vull parlar, en parlar de la gent d'ara.
D'ells vull parlar. Sense ells, jo no existeixo (Martí i Pol, 1995: pàg. 35).

La idea d'aquest treball sorgeix de la fusió de dues motivacions principals. D'una banda, el desig de procurar de no fer un treball amb un benefici solament propi ensem amb el sentiment de deute que experimento vers la Celler de Ter, el poble que m'ha ofert els valors culturals que componen la base de la meva persona, em porta a la voluntat de servei als meus conciutadans.

D'altra banda, després de llegir el llibre *Me'n recordo* de Joe Brainard (1942-1994)¹, una obra

¹ Joe Brainard (1942-1994) va ser un artista i escriptor nord-americà que va néixer a Tulsa, a l'estat d'Oklahoma, i va fer carrera a Nova York amb un estil afí a l'expressionisme abstracte de l'Escola de Nova York.

literària extraordinària en què l'autor retrata la seva vida per mitjà de frases enunciatives, totes encapçalades per «*I remember*»², o per «Recordo» en l'edició en català³, veig que configura un bon relat històric de l'època i que molts lectors comparteixen els records de l'autor⁴. En conseqüència, em plantejo el poder d'aquesta fórmula en l'explicació d'una part de la història i, en concret, la possibilitat de recollir la memòria oral de persones que, pel fet de ser d'un mateix poble, tenen uns valors socials i culturals inevitablement connexes.

Cal esmentar altres motivacions significatives: sento una atracció innata per la tinta i el paper, és a dir, dono molt valor a totes les publicacions escrites que mouen informació, siguin diaris, revistes o llibres; m'apassionen la història, el periodisme i les respectives metodologies d'investigació⁵, i tinc interès per l'epistemologia i els límits del coneixement. També, com a persona aficionada a l'escriptura, estic convençuda que aquest Treball de Recerca em farà descobrir centenars d'històries dignes de ser explicades.

Considero que aquesta investigació pot ser interessant perquè busca resposta a una preocupació tradicional —la necessitat de fixar la memòria oral— a partir d'un plantejament original, que al mateix temps ens permet d'estudiar, d'una manera prou concreta, la relació que pot existir entre les dues fonts més esteses de la història: el registre escrit i la font oral. La justificació del treball és clara, atès que l'objecte d'estudi concerneix totes les persones de la Celler de Ter: a les que eren vives en el període estudiat, perquè recull part de la seva història; a les que són més joves, perquè com a ciutadanes amb una mínima sensibilitat haurien de tenir curiositat per conèixer el passat del seu poble. A més, és possible que gent de municipis amb trets semblants a la Celler de Ter reconegui en aquest treball, tal com va passar amb el moviment *I remember*, una història pròpia.

² Amb paraules de Lluís Muntada: «Dir *Me'n recordo* és una manera d'escatir “qui sóc jo”, o, potser encara millor, “què sóc, jo”» (informació extreta de l'entrevista mantinguda el 13 d'agost de 2018).

³ L'edició en català és publicada el 2010 per L'Avenç a partir de la traducció de Màrius Serra i s'encabeix dins la línia editorial Literatures.

⁴ Trobem un exemple d'aquest fenomen a *The Voice Literary Supplement*, on Michael Lally escriu: «Cataloga el seu passat [...] amb una honestat, cura i abundància tan notables que tard o d'hora la seva història coincideix amb la nostra...» (citada per Padgett, 2010: pàg. 156). Fins i tot el mateix Brainard, en una carta, escriu: «...També em fa l'efecte que no només parla de mi sinó de tothom...» (citada per Padgett, 2010: pàg. 157).

⁵ De fet, la història i el periodisme són «dues facetes amb punts en comú: mentre que el periodista fixa l'actualitat del present, l'historiador revela l'actualitat del passat» (Antoni, 2014).

2.1.3. Objectius

Ara que està de moda no recordar res i que el passat té cada cop menys prestigi, he volgut fer aquest esforç de memòria i retornar a un passat que, tot i ser recent, ja és desconegut per molts, sobretot pels joves, immersos en la immediatesa del present. Sovint m'ha fet angúnia explicar petites i vulgars anècdotes viscudes, perquè sé que les històries personals són sempre diminutes en relació amb la història global d'una època, però també sé que, com diu Pierre Vilar en el text que serveix de frontispici a aquest llibre, la història és una acumulació de moltes i molt diverses experiències humanes (Aragó, 2013: pàg. 19-20).

Aquest treball proposa dos objectius principals:

- Recuperar i preservar part de la memòria oral en forma de records del meu poble, la Celler de Ter, tant pel que fa a la seva especificitat com quant als fenòmens d'un abast més ampli però viscuts des de la perspectiva concreta dels cellerencs i cellerenques.
- Esbrinar si la memòria oral de les persones de més de 50 anys del municipi coincideix amb les publicacions del diari provincial *Los Sitios de Gerona* (1943-1987)⁶, tenint en compte que, entre les dues, formen el relat històric del poble⁷, i que usualment es dona per suposat que la diferència entre la font oral i la font escrita rau en la subjectivitat de la primera i l'objectivitat de la segona, que la fa, en aparença, més idònia per confegir el relat anomenat oficial. Per determinar la mostra, prenem com a referència el període en què el diari és publicat sota el règim franquista, és a dir, comencem l'estudi el 1943, l'any que és fundat, i l'acabem el 1975, l'any de la mort de Francisco Franco⁸.

⁶ A partir d'ara també utilitzarem l'expressió «*Los Sitios*» per anomenar el diari.

⁷ Tot i que no s'inclouen a l'objecte d'estudi d'aquest treball de recerca, cal tenir en compte l'existència d'algunes publicacions locals que també participen en la configuració del relat històric del poble.

⁸ Sóc conscient que la mort de Francisco Franco no és sinònim de la fi del règim franquista i que la Transició és un procés lent. Ara bé, fem aquest tall perquè ens serveix per concentrar-nos en una etapa de la història —de fet, en una part de l'etapa, perquè comencem el 1943.

2.1.4. Hipòtesis

A partir del plantejament d'objectius, sorgeixen dues hipòtesis:

- Els records de la gent de la Celler de Ter queden poc recollits a les notícies del diari provincial *Los Sitios*.
- La mateixa naturalesa ideològica franquista del diari *Los Sitios* dificulta la tasca periodística i no contribueix de forma sempre veraç en la configuració del relat històric del poble.

2.1.5. Estructura

El Treball de Recerca de Batxillerat ha de dividir-se en dos grans blocs, el teòric i el pràctic. La part teòrica versa sobre el fenomen de la memòria —els records, l'oblit, la memòria col·lectiva, la memòria oral—; el diari *Los Sitios* i la censura franquista, i la Celler de Ter durant el període estudiat.

A l'espai destinat a la part pràctica, en canvi, especifiquem les activitats realitzades en el transcurs de la investigació i presentem la comparació entre la informació de caràcter oral, en forma de records, redactada seguint l'estil de Joe Brainard, i les notícies del diari *Los Sitios*.

Aquesta memòria també inclou una introducció al treball, les conclusions i uns annexos.

2.1.6. Metodologia

Pel que fa a la part teòrica, la metodologia inclou diversos recursos. Per un costat, la recerca es fonamenta en la documentació bibliogràfica per mitjà d'una selecció acurada de llibres, espais webs i publicacions; per l'altre, provo d'entrevistar persones enteses en algun dels temes estudiats.

La metodologia de la part pràctica consta de tres activitats principals. La primera consisteix a recollir informació de caràcter oral, utilitzant diferents plataformes, com trobades individuals i reunions grupals, i escriure-la en forma de records; la segona, a recopilar notícies del diari *Los Sitios*, que es troba digitalitzat, relacionades amb la Celler de Ter; la tercera, a comparar les dues fonts. Finalment, analitzo tota la feina feta i elaboro conclusions de les qüestions formulades als objectius.

3. PART TEÒRICA

3.1. LA MEMÒRIA

L'explicació que la llista d'autors que s'han atrevit a parlar de la memòria i els records i, en alguns casos, fins i tot a buscar-ne una definició, sigui tan extensa és prou senzilla: la capacitat d'evocar imatges viscudes i recuperar informació és intrínseca a l'ésser humà i, en conseqüència, és una preocupació universal. Com diu Jorge Luis Borges: «*Somos nuestra memoria*» (citada per Colmenares, 2013). Tot i això, ens trobem davant un ventall d'opinions: mentre que alguns escriptors veuen la memòria com un regal de l'existència —Josep Pla la descriu com «la felicitat pura i simple» (citada per Škrabec, 2018: pàg. 60); Jane Austen, com la facultat que «*may be called more wonderful than the rest*» (citada per Hardy, 1979: pàg. 60)—, d'altres n'emfasitzen la cara dolorosa, com Montserrat Carulla, que no s'oblida d'esmentar que algunes vegades «se't fan presents moments colpidors que voldries no haver viscut mai» (Carulla, 2013: pàg. 23). En qualsevol cas, com diu Lluís Muntada: «La memòria, a part de ser la base de la sobirania personal (saber que nosaltres som nosaltres), és també la base de la imaginació»⁹.

3.1.1. Què en diu, la ciència?

Atès que la memòria és una facultat del cervell humà, la neurociència i la psicologia¹⁰ esmercen grans esforços a l'estudi dels processos cognitius que la possibiliten. Malgrat que la magnitud d'aquest treball no ens permet d'entrar en aquest concepte científic tan vast¹¹, és

⁹ Informació extreta de la conversa mantinguda amb Lluís Muntada el 13 d'agost de 2018, ja citada anteriorment. Després, hi afegeix: «Jo puc artitzar la realitat gràcies a la memòria. Puc fer variacions sobre la realitat gràcies a la memòria. Tot l'art i tota la cultura és apropiació i reformulació».

¹⁰ De fet, avui dia existeix una branca de la psicologia dedicada exclusivament a l'estudi de la memòria, la «psicologia de la memòria».

¹¹ Per la seva rellevància, és interessant anomenar alguns dels pioners en l'estudi d'aquesta facultat: Hermann Ebbinghaus (1850-1909), Frederic Bartlett (1886-1969) i George Armitage Miller (1920-2012).

oportú fer-ne una pinzellada. Així doncs, el procés de la memòria es divideix en tres fases: la codificació, en què, gràcies a l'activació de les neurones, s'organitza la informació percebuda pels sentits; l'emmagatzematge, en què les dades processades es retenen a l'encèfal, i la recuperació, que pot ser voluntària o casual. Pot ser a curt termini, si s'efectua tot el procés cognitiu en menys de vint segons, o a llarg termini, si crea un magatzem de coneixement.

3.1.2. La falsedat dels records

MISS PRISM: La memòria, estimada Cecily, és l'únic diari que no t'abandona mai.
CECILY: Sí, però sempre et fa recordar coses que no han passat. S'ho inventa tot. És com un novel·lista desesperat, la memòria (Wilde, 2018: pàg. 51).

Els records són dades que la nostra memòria recupera. Tot i que, com anuncia Marc Valeri Marcial, «*Vivir dos veces es eso: poder gozar de la vida pasada*» (Marcial, 2005: pàg. 92), cal tenir en compte que els records són selectius i no sempre coincideixen amb la «realitat» que evoquen. Com diu Narcís-Jordi Aragó: «En tot allò que estem convençuts que recordem fidelment hi ha sempre una part afegida per la imaginació, pel desig inconscient d'embellir el passat i per la tendència innata a la fabulació o l'autojustificació» (Aragó, 2013: pàg. 18). A més, com apunten Enric Sagner i Lluís Úbeda: «Un testimoni sempre reconstrueix el significat del seu passat des de la perspectiva del present» (Bernal i Corbalán, 2008: pàg. 11) i, per tant, els records són una versió analitzada del propi passat¹². En conseqüència, per elaborar un treball basat en els records cal actuar amb sensibilitat i mantenir un sentit crític i de rigor; és necessari, doncs, ser conscient de la possibilitat que els records amaguin falsedats i reconstruccions inventades. Perquè, com diu Lluís Muntada: «El passat és el temps més plàstic de tots. Sempre estem modificant-lo» (Muntada, 2018: pàg. 58)¹³.

¹² També és interessant el punt de vista de Jacques Lacan: «La història és el passat historitzat en el present, historitzat en el present precisament perquè és passat» (citada per Lloveras, 2017: pàg. 10).

¹³ A la conversa mantinguda amb Lluís Muntada, ja citada anteriorment, aprofundeix en aquesta concepció: «És una idea molt present en Henry Bergson, gran filòsof i premi Nobel de literatura. En un llibre titulat *Matèria i memòria* exposa que, en realitat, la memòria és sempre una reactualització del passat. Per tant, l'hem d'entendre en clau de present. Quan jo recordo el primer petó que vaig fer a una noia que m'agradava, en realitat estic recordant l'enèsim record que vaig tenir de l'enèsim record del primer petó que vaig fer a una noia que m'agradava... La memòria com a construcció. Sempre manipulem el passat. És això el present».

D'altra banda, és convenient esmentar l'existència de la confabulació col·lectiva, que succeeix quan un grup de persones comparteixen un record que sabem que és fals gràcies a fonts externes i complementàries. Aquest fenomen esdevé especialment conegut el 2013 quan, arran de la mort de Nelson Mandela, l'escriptora Fiona Broome s'adona que té el record de veure per la televisió la mort del polític a la presó. A partir d'aquest cas, es popularitza l'expressió «Efecte Mandela» per designar situacions semblants.

3.1.3. Quan el subjecte de la memòria és plural

«Pero nuestros recuerdos siguen siendo colectivos, y son los demás quienes nos los recuerdan, a pesar de que se trata de hechos en los que hemos estado implicados nosotros solos, y objetos que hemos visto nosotros solos» (Halbwachs, 2004: pàg. 26). Maurice Halbwachs (1877-1945), un sociòleg francès de l'escola durkheimiana, és el primer autor que planteja la dimensió social de la memòria, és a dir, la idea que els records individuals sempre s'enquadrin dins uns marcs col·lectius. Per dir-ho amb paraules seves, la memòria individual *«no está totalmente aislada y cerrada. Muchas veces, para evocar su propio pasado, un hombre necesita recurrir a los recuerdos de los demás. Se remite a puntos de referencia que existen fuera de él, fijados por la sociedad. Es más, el funcionamiento de la memoria individual no es posible sin estos instrumentos que son las palabras e ideas, que no ha inventado el individuo, sino que le vienen dadas por su entorno»* (Halbwachs, 2004: pàg. 54). Li atorguem, doncs, l'autoria del terme de «memòria col·lectiva»¹⁴.

Anys més tard, és l'historiador Pierre Nora, nascut el 1931 i també francès, qui, amb la coneguda obra *Les Lieux de mémoire* (1984-1992), reprèn amb força l'estudi de la memòria col·lectiva. En aquest treball, Nora recull «llocs de memòria»; espais, no només físics, que formen part de la memòria col·lectiva francesa. A més, cal destacar altres aportacions

¹⁴ Com diu Laura Solanilla: «Socialment s'utilitza aquest concepte de forma poc precisa, en gran part popularitzat pels mitjans de comunicació, que utilitzen indistintament i com a sinònims els termes de “memòria col·lectiva”, “memòria pública”, “memòria social” i “memòria històrica”» (Solanilla, 2008: pàg. 27). És interessant afegir-hi el punt de vista de Halbwachs: «Si, por memoria histórica, entendemos la serie de hechos cuyo recuerdo conserva la historia nacional, no es ella sino sus marcos, lo que representa el aspecto esencial de lo que denominamos la memoria colectiva» (Halbwachs, 2004: pàg. 79).

importants, com l'obra *Communicative and Cultural Memory* de Jan Assmann i les publicacions de Walter Benjamin.

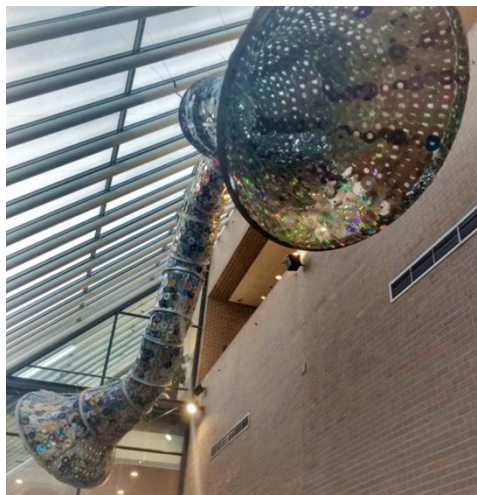

Fig. 1: *Amplitude* (Leticia Bajuyo, 2015).
Font: Arxiu propi.

Ressaltem la Figura 1, que mostra una obra de Leticia Bajuyo¹⁵, exposada al South Bend Museum of Art, perquè representa el concepte de memòria col·lectiva d'una forma especialment visual. Com s'indica al cartell que acompanya l'obra: «*As old CD's and DVD's are donated, the collection becomes a visually displaced consciousness and collective memory, which is woven into a fabric forming shiny whirlpools*»¹⁶.

3.1.4. L'oblit

Sembla prou evident que, com diu Care Santos a la novel·la *Mitja vida*, «La vida és massa llarga per recordar-la tota» (Santos, 2017: pàg. 157)¹⁷ i, per tant, l'oblit, el «no-record», va sempre de bracet de la memòria. Com diu Lluís Muntada: «És molt important drenar la memòria amb una dosi d'oblit intel·ligent»¹⁸.

¹⁵ Leticia Bajuyo, nascuda el 1976, és una artista i professora d'art americana que treballa sobretot a l'estat d'Indiana.

¹⁶ Joey Yates, el comissari d'una exposició en què Bajuyo exposa obres semblants a la de la Figura 1, que també estan elaborades a partir de discs de memòria, explica: «*For the individual artists engaged in this process the objects collected are often personal or important to a select few, but the subsequent work created from this process is designed to show us all how collective memory is formed, communicated, and maintained*» (Yates, 2009).

¹⁷ El grup musical Els Amics de les Arts, a la cançó «Ciència-ficció», de l'àlbum *Espècies per catalogar* (2012), presenten «un prototip de màquina capaç d'esborrar-te els records» (Els Amics de les Arts, 2012) i expliquen un dels avantatges de l'oblit: «Hi ha una part positiva. / Que pel·lis, discos, llibres, llocs... / Què donarien molts per tornar a viure'ls com el primer dia?» (Els Amics de les Arts, 2012).

¹⁸ Informació extreta de la conversa mantinguda amb Lluís Muntada, ja citada anteriorment. D'altra banda, trobem un exemple formidable de la necessitat de l'oblit a la narració «Funes el memorioso», dins de *Ficciones*, de Jorge Luis Borges. Borges, a partir del protagonista d'aquest relat, Ireneo Funes, que té la capacitat de recordar-ho absolutament tot, planteja els problemes que pot causar l'excés de memòria. Perquè, com escriu:

Amb tot, l'oblit pot ser un motiu coherent de preocupació si és causat per alguna patologia. Per exemple, les lesions cerebrals, com l'Alzheimer o l'alcoholisme; la repressió, en què esborrem situacions traumàtiques o nocives de forma inconscient, o la falta d'un processament prou consolidat d'alguna informació incorporada. S'usa el terme «amnèsia» per anomenar el trastorn que provoca la pèrdua, total o parcial, de la memòria i que, per tant, aglutina les malalties que dificulten el record. Com a conseqüència de l'aparició d'Internet i les facilitats que ens ofereix, s'usa l'expressió «Efecte Google», fixada a partir d'un estudi de la Universitat de Columbia (EUA), per designar la tendència d'oblidar informació fàcilment trobable a la xarxa.

Si ajustem el fenomen de l'oblit al tema d'aquest Treball de Recerca, en què la memòria col·lectiva té un protagonisme decisiu, veiem que l'esborrament d'algun aspecte de la història pot ocórrer per diferents motius. Com diu Marta Rovira: «des de la perspectiva de l'historiador és important aclarir quines parts de la realitat històrica han estat oblidades de forma espontània i quines altres han estat “oblidades” com a resultat de l'acció externa, sobretot institucional» (Rovira, 2004: pàg. 21).

3.1.5. La memòria oral

Una de les eines més valuoses per a l'estudi d'algun aspecte de la història és, sens dubte, la memòria oral; com diu Josep Vendrell: «El testimoni esdevé la plasmació més directa de la pròpia memòria a nivell individual, però a la vegada és també la part més fràgil i més sensible de la reconstrucció històrica» (Bernal i Corbalán, 2008: pàg. 5). Per tant, les fonts orals, és a dir, les paraules i explicacions de persones que han conegut de primera mà allò que ens interessa, poden ser molt útils però també delicades, perquè concerneixen, tard o d'hora, els sentiments dels testimonis.

«Había aprendido sin esfuerzo el inglés, el francés, el portugués, el latín. Sospecho, sin embargo, que no era muy capaz de pensar. Pensar es olvidar diferencias, es generalizar, abstraer. En el abarrotado mundo de Funes no había sino detalles, casi inmediatos» (Borges, 1992: pàg. 131).

El registre oral ha patit alts i baixos. El primer recurs conegut de la història, trobat en les obres dels grecs Heròdot i Tucídides, és de caire oral i, de fet, és la font principal fins que el segle XVII s'esdevé una renovació del mètode historiogràfic que prioritza la constància escrita perquè la considera més objectiva i, en conseqüència, més vertadera¹⁹. No obstant, a partir del segle XIX, en sintonia amb el Romanticisme, sorgeix un esperit folklòric i etnogràfic que torna a potenciar la memòria oral com a porta del coneixement exclusiu de cada territori del món i, en moltes ocasions, com a forma de donar veu a majories silenciades.

Quan es treballa amb fonts orals s'acostuma a recórrer a la tècnica de l'entrevista, que és un procés intel·lectual compartit gràcies al qual es produeix coneixement i pot tenir formats i objectius diversos. Així doncs, podem preparar una entrevista en profunditat, en què busquem que la persona parli tant des d'una perspectiva personal com col·lectiva i contextualitzada i, per tant, ha de ser entesa en el tema en qüestió; una entrevista temàtica, en què es reuneix un grup de persones amb unes característiques pautades per parlar sobre un tema en particular; una entrevista col·lectiva, en què també es proposa un eix temàtic però les persones no han de compartir forçosament cap condició.

En funció de la participació de la persona que realitza la tasca d'investigació, distingim entre entrevistes dirigides, semidirigides o no dirigides²⁰. Per tant, encara que en la majoria d'ocasions la conversa es basa en les preguntes de l'entrevistador, formulades en consideració dels objectius, el seu grau d'implicació pot variar²¹.

¹⁹ «La llengua oral, formal i informal, ha estat tradicionalment deixada de banda en els estudis gramaticals i en la concepció cultural majoritària. En la mateixa etimologia del mot —gramàtica, del grec *grammatiké*, provinent al seu torn de *grámma* “lletra”— ja es veu reflectida l'orientació fonamentalment escrita de la disciplina. [...] És per això que tenim els mots cultes *lectura* i *scriptura* per referir-nos de manera global a les activitats de llegir i escriure, i, en canvi, no en tenim cap per als actes de parlar i escoltar» (Castellà i Vilà, 2002: pàg. 19-30).

²⁰ Per una explicació més extensa dels factors que s'han de tenir en compte a l'hora d'entrevistar algú, vegeu *Eines per a treballs de memòria oral* de M. Dolors Bernal i Joan Corbalán.

²¹ Com que aquest treball de recerca busca l'espontaneïtat dels records orals, s'intenta que el grau d'implicació de l'entrevistadora sigui mínim i, per tant, es promou la llibertat dels informants, de les persones que recorden.

3.2. EL DIARI LOS SITIOS DE GERONA

La vasta oferta periodística que trobem a la província de Girona durant la Segona República Espanyola (1931-1939)²² —que representa, com diu Lluís Costa: «l'explosió [...] de l'anhel de llibertat d'expressió» (Costa, 1989: pàg. 17)— disminueix amb l'impacte de la Guerra Civil (1936-1939)²³ i es redueix quan el franquisme pren el poder a una xarxa informativa amb l'objectiu d'escampar el missatge de la dictadura²⁴, que adopta «un paper que té més a veure amb una croada ideològica que amb l'ofici d'informar» (Cargol, 2006: pàg. 31).

En concret, el servei gironí de comunicació, a les ordres de la Delegación Nacional de Prensa y Propaganda de Falange Española Tradicionalista y de las JONS, es tradueix en dos diaris: del 1939 al 1942, *El Pirineo*, que no es consolida, segurament a causa del seu caràcter rudimentari; del 1943 al 1988, traspasant l'etapa dictatorial, *Los Sitios de Gerona*, fundat per Juan Aparicio, que compta amb una infraestructura més ambiciosa i surt els matins. Tot i que «*Los Sitios* neix com un producte absolutament aliè a la realitat gironina»²⁵ (Costa, 1989: pàg. 56), aquest diari, que és la publicació que se situa a l'eix central del meu Treball de Recerca, és el més important de la província durant el

Fig. 2: Portada del diari *Los Sitios de Gerona* de l'1 de gener de 1943. Font: www.girona.cat

²² Vegeu-la a *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)* de Lluís Costa i Fernández.

²³ Durant la Guerra Civil: «La premsa que no és estrictament política tendeix a desaparèixer» (Costa, 1987: pàg. 225).

²⁴ Tot i això, durant la segona part de la dictadura també neixen algunes publicacions contràries al franquisme que, tot i la pressió de la censura, intenten resoldre l'absència de l'actitud crítica del periodisme. Cal destacar, per la seva transcendència, el setmanari *Presència* (1965-2018). És interessant el llibre *Periodisme sota sospita*, en què Narcís-Jordi Aragó, director de *Presència* entre 1967 i 1979, relata en primera persona la seva experiència com a director d'un mitjà totalment vigilat pel règim.

²⁵ De fet, des dels primers números deixa clar que la seva funció és servir a «*los supremos intereses de la nación*» (*Los Sitios*, 02-01-1943: pàg. 2).

franquisme. El Secretari Nacional de Premsa, Antonio Valencia Remón, escull el seu nom a partir de les sensacions que li inspiren els carrers de la ciutat, les millors essències gironines.

La redacció del diari s'estableix a diversos edificis: de primer, al carrer Álvarez de Castro, on disposa d'un espai modest; al cap d'un temps, en un pis del carrer Nou. Una bona part de la maquinària de treball prové del periòdic republicà *L'Autonomista*, propietat de la família Rahola, a qui les tropes franquistes confisquen l'impremta l'any 1939. El tiratge del diari arriba a un màxim de 2.300.000 exemplars per any, xifra molt inferior a les del període republicà a causa dels problemes econòmics i el control polític del moment. Durant els anys estudiats, el diari té uns quants directors²⁶, i tots ells són de fora i cap, a excepció de Fulgencio Miñano, que s'arrela a Girona i promou una secció setmanal en català, intenta apropar-se als ciutadans de Girona i la seva manera de fer. En canvi, pel que fa als redactors del diari, cal destacar que la majoria són autòctons²⁷.

3.2.1. *Los Sitios* abasta tots els llocs de la província: la corresponsalia

Malgrat l'objectiu principal de *Los Sitios* és enfortir el poder franquista, també pretén recollir els esdeveniments locals de la província. Per aconseguir-ho, ordeix una xarxa de corresponsals encarregats d'escriure en referència a un territori geogràfic concret. La figura del corresponsal acostuma a ser la d'una persona jove, normalment poc professionalitzada, que troba al diari l'únic camí existent i possible per satisfer les seves inquietuds periodístiques²⁸. Pel que fa a la Cellera de Ter, cal anomenar alguns corresponsals: Rossend Domènech, Lluís Puigdemont²⁹, Mariano Climent V. o també un redactor que signa amb el nostrat pseudònim «Puigdefrou».

²⁶ Entre els anys 1943 i 1944, Francisco Alfonso Merchán; després, Rafael Manzano; des dels inicis de la dècada del 50 fins al 1967, Fulgencio Miñano; finalment, fins a la mort del dictador, Gonzalo Garrido.

²⁷ J. M. Ginès, J. M. Clarà, Manuel Bonmatí, Lluís Belled, Francesc Moré, Carles de Bolòs, Félix Bouso Mares, Víctor Gay, etc.

²⁸ Informació extreta de la conversa mantinguda amb Lluís Costa el 23 de maig de 2018.

²⁹ Lluís Puigdemont, un gran aficionat al futbol, va començar escrivint cròniques esportives i va acabar essent un dels principals corresponsals del poble. Informava dels resultats del futbol per telèfon i redactava la resta de notícies a màquina. No rebia cap remuneració per la seva feina a *Los Sitios* (informació extreta de la conversa mantinguda amb Xavier Puigdemont, un dels fills de Lluís Puigdemont, el 13 de juny de 2018).

3.2.2. Premsa aixafada: censura i lleis de premsa

La censura franquista, és a dir, el control de la informació, és contemporània a *Los Sitios*. Per tant, a l'hora d'estudiar aquest període és imprescindible prendre esment en la limitació de la llibertat d'expressió, que es concreta en la Llei de Premsa del 22 d'abril de 1938, també anomenada la Llei Suñer de 1938, i la Llei de Premsa i Impremta de 1966, més coneguda com la Llei Fraga³⁰. Com a conseqüència d'aquest marc jurídic, la realitat dels mitjans de comunicació durant els anys estudiats es bifurca en dues etapes: la del 1943 al 1966, en què la submissió és absoluta i es ressalta el caràcter totalitari del bàndol vencedor de la guerra³¹, i la del 1966 al 1976, en què malgrat la pervivència d'una vigilància mútua podem «parlar d'una petita obertura informativa» (Salgado, 2016: pàg. 168)³². No obstant, també cal ser conscient que el diari *Los Sitios* és propietat del règim i s'adiu totalment amb la línia ideològica marcada, de manera que el control esmentat gairebé no li és necessari³³.

³⁰ Les denominacions populars sorgeixen dels seus creadors, Ramon Serrano Suñer i Manuel Fraga Iribarne.

³¹ El Preàmbul de la Llei de Premsa del 22 d'abril de 1938 comença amb la remarca de la influència del quart poder, que és un «*órgano decisivo en la formación de la cultura popular y, sobre todo, en la creación de la conciencia colectiva...*» (BOE, 24-04-1938: pàg. 6938); enumera les funcions dels mitjans de comunicació, que es poden reduir al serviment del Govern franquista, i assegura que el compliment de la corresponent legislació és sinònim d'un periodisme «*...basado exclusivamente en la verdad y en la responsabilidad...*» (ibídem). La llei estableix la censura prèvia dels continguts de la premsa o, dit d'una altra manera, el poder de decidir quines notícies poden ser publicades, i escampa una xarxa de diaris propis del règim. Així doncs, durant la vigència d'aquest marc legal, la figura del censor, que revisa totes les publicacions, és especialment rellevant.

³² La Llei de Premsa i Impremta de 1966 neix quan, després de gairebé trenta anys d'aplicació de la Llei Suñer, el Govern decideix, a conseqüència de la detecció de canvis en la dinàmica social, actualitzar el marc jurídic referent a les condicions de la premsa. Com diu José Miguel Delgado Idarreta: «*No es que la nueva ley de Fraga supusiera un dechado de libertades, pero, al menos, suponía una ligera apertura en el régimen*» (Delgado, 2001: pàg. 229). Tot i l'esforç de la propaganda per fer percebre als països europeus una imatge embellida de la situació d'Espanya, la Llei palesa que la llibertat de premsa, reconeguda amb rotunditat a l'article primer, encara no és gens sòlida. De fet, el següent punt, l'article segon, ja delata les intencions dels seus impulsors, perquè desplega una llarga dissertació sobre les limitacions de la llibertat esmentada: «*Son limitaciones: el respeto a la verdad y a la moral; el acatamiento a la Ley de Principios del Movimiento Nacional y demás Leyes Fundamentales; las exigencias de la defensa Nacional, de la seguridad del Estado y del mantenimiento del orden público interior y la paz exterior; el debido respeto a la Instituciones y a las personas en la crítica de la acción política y administrativa; la independencia de los Tribunales, y la salvaguardia de la intimidad y del honor personal y familiar*» (BOE, 19-03-1966: pàg. 3310). El control dels textos deixa de ser previ a la publicació però els censors continuen analitzant les pàgines dels diaris i expedint denúncies. La responsabilitat dels escrits publicats recau en el director del mitjà. És per això que, «com a prevenció dels problemes, es va fer habitual que la direcció del diari advertís de certes informacions o notícies sensibles a la delegació del Ministeri per sondejar-ne la reacció» (Salgado, 2016: pàg. 170).

³³ Informació extreta de la conversa mantinguda amb Lluís Costa, ja citada anteriorment.

3.2.3. El diari de tothom? Càrrega ideològica de *Los Sitios*

Als anys vint la premsa catalana es comença a professionalitzar: sorgeixen mitjans de comunicació d'empresa i els diaris trenquen la intensitat dels vincles que mantenen amb la política. Josep Pla, que aquests anys treballa de periodista, prioritza la descripció dels fets abans que l'opinió ideològica; com diu Salvador Cargol, «Pla defensa que les notícies siguin reals, fidedignes i objectives i, per tant, critica la tendència d'un periodisme bastit mitjançant rumors, fantasies o especulacions. L'observació directa dels fets és per a ell el punt de partida de l'objectivitat periodística» (Cargol, 2006: pàg. 26). En cap cas podem comparar aquesta tendència amb el diari *Los Sitios*³⁴; encara que inclogui cròniques dels esdeveniments quotidians, que es poden considerar descriptives, és un mitjà descaradament ideològic i, per tant, escampa amb orgull el seu missatge polític i s'assegura que els lectors, que no poden llegir gairebé cap altre diari, el paeixin i se'l facin seu.

³⁴ *Ibídem.*

3.3. LA CELLERA DE TER DELS ANYS 1943 AL 1976

El 1943 el diari *Los Sitios* comença així la presentació de la Celler de Ter: «*El término del pueblo de La Sella forma un distrito municipal situado en la cuenca del Ter, al norte de Santa Coloma de Farnés y al oeste de Gerona*³⁵ y que limita con los términos municipales de Amer, Anglés, Osor y Susqueda [...] Pertenece al partido Judicial de Santa Coloma y a la diócesis de Gerona» (*Los Sitios*, 19-12-1943: pàg. 5). Aquest municipi, que pertany a la comarca de la Selva³⁶, s'estén per gairebé 15 quilòmetres quadrats i es troba a una posició de 166 metres per sobre del nivell del mar.

Com s'indica a l'espai web de l'Ajuntament: «Més de la meitat del terme és muntanyós i forma part de la carena oriental del massís de Les Guilleries» (Ajuntament de La Celler de Ter). Puigdefrou, una muntanya boscosa de 843 metres, regeix la vall i està poblat de castanyers, roures i alzines. La icona del poble és el campanar de l'església de Santa Maria, un temple d'origen romànic, modificat en èpoques gòtica i barroca.

Fig. 3: Vista general de la Celler de Ter. Font: <http://pandora.girona.cat> (pàgina 6 de *Los Sitios* del 14 d'agost de 1971).

ANY	HABITANTS
1940	1625
1950	1849
1960	1817
1970	2029
1981	2028

Fig. 4: Població de la Celler de Ter. Font: Llagostera, Lluís, i David Pujol. *La Celler de Ter* (1909).

Sabem que el 1940 i el 1970 la Celler tenia, respectivament, 1625 i 2029 habitants (per més dades demogràfiques, vegeu la Figura 4). La població de la Celler de Ter té, en general, «...una trajectòria demogràfica ascendent i constant, sense grans trasbalsos...» (Gran Enciclopèdia Catalana). De fet, el segle XX aquesta tendència persisteix fins al 1970, que el número

³⁵ En concret, la Celler dista 19 quilòmetres de Girona, la capital de la província de què forma part, i 12 quilòmetres de Santa Coloma de Farners, la capital de la comarca de la Selva.

³⁶ Tot i això, la classificació per comarques, incorporada el 1936, va ser rebutjada pel franquisme i, per tant, invàlida durant el període estudiat.

d'habitants s'estanca³⁷. Un dels fenòmens que explica el remarcable augment poblacional entre el 1940 i el 1950, així com entre el 1960 i el 1970, és la immigració de persones que comencen a treballar a les fàbriques i indústries constructives, que són, «*en su mayoría, extremeños y andaluces...*» (M. A., 27-08-1967: pàg. 12).

3.3.1. Desenvolupament econòmic i urbanístic

Els anys posteriors a la Guerra Civil, coincidint amb la progressiva recuperació econòmica i el valor que es dona a un lloc de treball per hores, que es materialitza en un salari més o menys estable, la Celler de Ter, que sempre havia acollit un predomini de l'agricultura com a *modus vivendi*, veu un auge de les feines industrials³⁸.

El procés d'industrialització va de bracet d'un avenç urbanístic notori, que aprofita la força de les transformacions iniciades abans de la Guerra Civil per acabar configurant un municipi molt més confortable³⁹. D'aquesta manera, entre els anys 1950 i 1970 es construeixen diferents blocs de cases barates subvencionades, primer al carrer de la Barca i uns anys més tard entre l'Avinguda Montserrat i el Carrer Major⁴⁰. A més, a partir de la legislatura de

³⁷ Veiem, també, que a la Figura 4 el número d'habitants dels anys 1950 al 1960 decreix, però la diferència és tan poc elevada que gairebé no trenca la dinàmica.

³⁸ Ens trobem davant una dicotomia remarcable: d'una banda, l'agricultura i la ramaderia, sobretot porcina, continuen essent una font essencial de riquesa; de l'altra, les fàbriques noves, com la fàbrica tèxtil Burés d'Anglès, que és l'eix central del fenomen industrial als pobles d'aquesta zona, la reobertura de les mines d'Osor o l'engegada d'algunes obres públiques, com la de l'embassament de Susqueda, així com l'arribada del tren d'Olot, provoquen «canvis importants en l'economia de la Celler, i també en els costums i en la vida quotidiana» (Pujol i Llagostera, 1990: pàg. 26), que cada vegada seran menys rurals i més afins a la societat moderna. A més, com diu l'alcalde Nemesi Viñas: «*a principios de los años 60, fue tomando impulso la industria del mueble*» (Constans, 14-08-1971: pàg. 6), fins a l'extrem que el poble serà batejat com «La Vila del Moble». A conseqüència d'aquesta transformació social i laboral, un seguit d'oficis —per exemple, els pontoners i barquers, els minaires, els carboners, els cistellers...— van desapareixent del poble i es converteixen en patrimoni històric; especialment remarcables entre aquests oficis de la Celler desapareguts, tenim els rodors i els *doquinaires*: com que la Celler tenia un conreu notable de castanyers, l'ofici de roder, que confeccionava rodells, que són feixos de castanyer lligats en forma rodona, l'un sobre l'altre, gaudia d'una popularitat especial; els *doquinaires* eren els encarregats de construir llambordes, les pedres planes que pavimentaven els carrers.

³⁹ Per posar dos exemples, el 1890 es va construir un cementiri nou i el 1925 es va crear un servei d'aigües potables que va dotar el poble de fonts públiques i safareigs.

⁴⁰ El promotor d'aquestes últimes és, com diu el diari *Los Sitios*: «El Patronato Provincial de la Vivienda, con un presupuesto protegido de 6.450.000 pesetas» (*Los Sitios*, 13-02-1968: pàg. 10).

l'alcalde Josep Vila s'impulsen plans d'ordenació i projectes urbanístics que situen la Celler de Ter en una posició avantatjada en relació amb els pobles veïns. Així, el 1967 s'inaugura el dispensari municipal gràcies a la detecció col·lectiva de la necessitat de tenir un local mèdic acceptable. Pel que fa als plans d'urbanisme, el 1967 s'aprova el Pla General d'Ordenació, que té un caràcter global i afecta tot el municipi, però també es validen alguns plans específics, com el Pla Parcial d'Ordenació de Can Vernis (*Los Sitios*, 21-10-1966: pàg. 6).

3.3.2. Societat

3.3.2.1. L'Ajuntament

Durant el període estudiat, els alcaldes de la Celler de Ter són: Lluís Auseller, del 1941 al 1952; Ramon Codina, del 1952 al 1961; Josep Vila, del 1961 al 1967; Nemesi Viñas, del 1967 al 1973, i Joan Julià, del 1973 fins a les primeres eleccions municipals democràtiques⁴¹.

3.3.2.2. Un franquisme prou franc

Tot i que per valorar el franquisme cal tenir en compte que passa per diferents etapes⁴², podem dir que a la Celler de Ter, les imposicions són poc fèrries. Com que el poble no té quarter de la Guàrdia Civil, el control es redueix a les visites ordinàries dels encarregats del d'Anglès, que fan poc més que algunes preguntes i, en algun cas extrem, assisteixen a actes culturals. No obstant, sí que es fa palès el «franquisme sociològic que s'havia originat de la necessitat d'emmotllar-se a la victòria feixista» (Todó, 2018: pàg. 61): els ciutadans només es reuneixen a la Parròquia, l'Església, el cinema o el ball, i no ja al carrer, ni en cases particulars⁴³.

⁴¹ Informació extreta de l'arxiu de Joan Novich el dia 20 de juny de 2018.

⁴² Els primers anys els ciutadans pateixen una repressió forta, que sovint es tradueix en la necessitat d'exili; a partir dels anys 50, segurament a causa del creixement econòmic, l'ambient es relaxa de forma progressiva fins que els últims anys es viu la decadència del règim.

⁴³ Informació extreta de la conversa mantinguda amb Lluís Llagostera el 17 d'abril de 2018.

3.3.2.3. Associacionisme

La Celler de Ter és un poble dinàmic i d'un tarannà inquiet, que es materialitza en la concentració de diverses associacions que vetllen pel bon funcionament d'algun aspecte de la societat. A continuació mencionem tres entitats que destaquen per la influència que tenen al poble entre els anys 1943 i el 1976.

Amb el bar de l'Ateneu Obrer, l'edifici del qual és finançat per Calixt Noguer⁴⁴, es pot exemplificar aquest caràcter actiu i transversal. Aquest local acull activitats d'oci, tant d'esport com de cultura, projeccions de cinema mut, espectacles i, més endavant, trobades de caire polític, sobretot de simpatitzants del catalanisme i l'antifranquisme. Cal no confondre'l amb el cafè de l'Ateneu, que també esdevé un referent cultural del poble.

L'activitat cultural de la Celler de Ter, que sempre ha estat prou viva, és inherent a l'entitat del Centre Cultural Parroquial, creat el 1906 amb vincles amb la Parròquia. El Centre és el pilar més fonamental del batec cultural i artístic del poble i és gràcies a aquesta associació que la Celler de Ter compta amb activitats tan variades com: «El teatre, el cant coral, les conferències, els cursets de divulgació artística, l'ensenyament del català, les sardanes, els escacs, el bàsquet, el ping-pong, les excursions...» (Pujol i Llagostera, 1990: pàg. 32).

Cal destacar, finalment, la llavor que planta l'Agrupament Escolta, afí a les idees de Baden-Powell, des del 1965. Aquesta entitat, també lligada a la Parròquia, proposa una educació integral en valors i defensa el respecte envers el medi ambient. Tot i que els primers anys només s'adreça als nois, el 1974 incorpora també la joventut femenina del poble.

⁴⁴ Calixt Noguer i Taberner (1864-1928) és un farmacèutic, metge i professor a qui el poble deu la creació de la Companyia d'Aigües Potables de la Celler i l'estudi sobre les aigües medicinals del municipi.

3.3.2.4. Un poble que celebra

Sembla obvi que les festes del Roser, que tenen lloc cada quart diumenge d'abril, són l'esdeveniment més emblemàtic de la Celler de Ter. No obstant, no sempre ha estat així: fins al 1979 —i, per tant, durant tots els anys estudiats—, estan relegades a un segon pla perquè la Festa Major d'agost, que cau pels volts de Santa Maria, és la celebració principal. Sigui com sigui, aquestes dues festes encenen el caliu de l'ambient de poble i, com diu el diari *Los Sitios*: «*brindan al visitante una simpática variedad que solamente una comisión cabal y apta en la organización de esta clase de acontecimientos, es capaz de llevar a cabo*» (*Los Sitios*, 10-08-1971: pàg. 5). Així doncs, acull activitats tan diverses com sardanes i balls, projeccions de cinema, partits de futbol, concursos de pesca, trobades de jugadors d'escacs i l'ofici solemne, presidit per les autoritats locals.

Un altre punt destacat a l'agenda de festivitats cellerenques és la festa dels vells, que comença a celebrar-se el 1958. Els primers anys s'inicia l'homenatge amb una processó pel poble, encapçalada per l'orquestra, en què les persones de més de setanta anys desfilen amb la companyia dels seus padrins i padrines. Després, s'acostuma a fer l'entrega de records i una ballada de sardanes. A més, el poble atén les solemnitats religioses amb rigor i fidelitat i, per tant, també tenen una rellevància sabuda.

Per acabar, és necessari esmentar la Matança del Porc, impulsada pel Centre Parroquial. L'excusa de la commemoració d'aquest vell costum de les cases rurals fa néixer un esdeveniment que acaba situant la Celler de Ter en un punt de mira a nivell nacional.

3.3.2.5. «El Liverpool català», un poble musical

Tot i que és a finals del segle XX la gran concentració d'agrupacions musicals que porta el poble a ser conegut com «El Liverpool català» o «La petita Liverpool», el 1962 ja floreix

aquesta tradició musical amb l'aparició de Els Seller's (1962-1968)⁴⁵. Aquest grup neix amb l'evident intenció d'imitar els Beatles, atès que comparteixen tant l'estil musical —de fet, el repertori del grup cellerenc compta amb les peces de John Lennon i Paul McCartney— com l'aspecte físic. Per tant, l'èxit de Els Seller's comporta que els valors trencadors del grup anglès arribin a la Celler de Ter⁴⁶, i cal assenyalar que seran seguits per altres formacions⁴⁷.

3.3.2.6. Educació

La tasca educativa es fonamenta en la combinació de la vessant pública —l'escola que de primer s'ubica al terreny que avui dia acull l'Ajuntament i anys més tard, quan es construeix a un altre espai, passa a anomenar-se Escola Juncadella⁴⁸— i la privada, l'escola de les Germanes Carmelites, que tanca el 1970 i principalment s'orienta a les nenes. Pel que fa al funcionament d'aquests centres, trobem valoracions contradictòries⁴⁹, però, en qualsevol cas, l'ensenyament sap adaptar-se als nous temps i aconsegueix assolir una qualitat comparable als centres educatius de ciutat.

⁴⁵ Els membres de Els Seller's són en Lluís Farrés, en Josep Oliveras, en Josep Royo, en Joan Collell i en Francesc Collell. El 12 de juny tinc l'oportunitat de conversar amb Josep Royo sobre la trajectòria de Els Seller's i, per tant, d'escoltar els records d'un dels components del grup.

⁴⁶ El recorregut de la formació és prou extens: toquen en festivals i envelats de tota la província de Girona —és interessant destacar que el 1965 segueixen la Volta Ciclista a Girona per tocar a cada final d'etapa. Una altra fita important és el concert en què fan de teloners de Julio Iglesias— i encarnen, encara que a petita escala, la popularitat d'aquella revolució musical rebent, per exemple, cartes d'admiradores a la revista Fans —la revista espanyola Fans (1965-1967) té una periodicitat setmanal i publica notícies i reportatges sobre el panorama musical d'Espanya però també del món en general.

⁴⁷ A pesar que tenen menys anomenada, cal mencionar la presència de Els Olímpics, un altre grup local que comença les seves actuacions el 1966, i l'agrupació Squalis-Song, que té una trajectòria breu. D'altra banda, durant tot el període estudiat la Coral Rossinyol de Sales, associada a la Parròquia, es manté en actiu, tenint per directors els mossens del poble: de primer, Ramon Marquès, que hi incorpora veus femenines; després, Emili Bohigas. El seu repertori predilecte són les nades i les caramelles.

⁴⁸ El 1970 arrenca l'activitat a l'Escola Juncadella però uns anys després s'ha d'enderrocar l'edifici, que s'inaugura de nou el 1980. El nom de l'escola es deu a Josep Maria Juncadella i Burés, fill adoptiu de la Celler.

⁴⁹ D'una banda, el 1940, després d'una revisió, l'inspector comenta: «*Tanto las escuelas nacionales como la privada, regentada por Carmelitas de la Caridad funcionan muy bien y [...] sus directores desarrollan una óptima labor pedagógica*» (citat per Pujol i Llagostera, 1990: pàg. 83); de l'altra, una acta del Consell Local de Primera Ensenyança fa constar: «*La escuela regentada por el Sr. Mediñá funciona bastante irregularmente, por falta de algunas asistencias, y porqué (sic) en los domingos no siempre acompaña sus escolares a Misa, como está mandado*» (ibídem).

4. PART PRÀCTICA

4.1. DESENVOLUPAMENT

Tal com avancem a la introducció de la memòria del treball, el desenvolupament de la part pràctica es fragmenta fonamentalment en tres activitats: la recollida d'informació de caràcter oral per mitjà de records, la recopilació de notícies del diari *Los Sitios* que estiguin relacionades amb la Celler de Ter i la comparació entre la informació obtinguda a les dues activitats anteriors. A més, realitzem una recerca paral·lela que inclou entrevistes a persones enteses en algun dels temes que ens interessin, documentació a partir d'un seguit de referències bibliogràfiques i la visita d'un arxiu. A continuació detallem tots aquests passos.

4.1.1. Recollida i escriptura de records orals

Fig. 5: Cartell que anuncia la primera trobada. Font: Arxiu propi.

La primera activitat consisteix a escoltar els records de cellerencs i cellerenques. En consideració als anys estudiats, establim que els participants han d'haver viscut cinquanta anys o més⁵⁰; tenint en compte l'última actualització del padró municipal d'habitants de l'Institut d'Estadística de Catalunya, que informa que el gruix poblacional fixat està integrat per 909 habitants (vegeu l'ampliació d'aquestes dades a l'Annex I), ens proposem de parlar amb 90 persones, és a dir, amb pràcticament un 10% dels testimonis potencials⁵¹. No obstant, contemplem la possibilitat que els entrevistats avui dia no resideixin a la Celler de Ter i, en conseqüència, no formin part del cens esmentat.

⁵⁰ Així doncs, hi poden participar les persones que no hagin nascut més tard del 1968. Aquest tall fa que incloquem les persones que el 1975, l'últim any estudiat, tenien 7 anys, edat en què els individus ja acostumen a tenir la consciència desenvolupada.

⁵¹ No obstant, finalment els participants seran 88, xifra que encara ens situa molt a prop del 10% previst.

A partir d'aquest objectiu, comencem a buscar participants, procurant que la llista final sigui diversa, representativa i, pel que fa al sexe i les franges d'edat, equilibrada. Advoquem per la varietat en les formes d'obtenció de la informació: combinem trobades en què només participa un individu amb reunions de grups de persones que, per alguna mena d'afinitat, poden compartir records d'una manera especial. També

promovem la llibertat dels testimonis i ens esforcem perquè l'entrevistadora no controlï el curs de la conversa, sinó que només el guiï o que simplement acompanyi els informants en el seu procés memorialístic. Ara bé, en alguna ocasió, en què ens interessa el testimoni d'una persona pel seu protagonisme en alguna faceta de la vida del poble, l'entrevistadora parteix la trobada en dues parts: la primera, de caràcter lliure, amb la intenció de recollir records generals; la segona, que es basa en algunes preguntes calçadores, més enfocada al tema concret⁵².

Després de transcriure totes les entrevistes, la majoria de les quals gravem amb una enregistradora de veu, seleccionem la informació més interessant i comencem a escriure els records. No traslladem les paraules textuais dels participants, sinó que, per aconseguir uns materials «més coherents, menys reiteratius, més directes, més clars» (Muntada)⁵³, les reelaborem: en canviem l'estil, encara que sempre intentant reflectir-ne una imatge fidel, i ajuntem idees de diferents participants que, per proximitat, encaixen dins el mateix record. Indiquem,

Fig. 6: Primera trobada a la Llar de Jubilats (R1). Font: Arxiu propi.

Fig. 7: Reunió 7 (R7). Font: Arxiu propi.

⁵² Per exemple, entrevistem Josep Royo com a cellerenc però també com a integrant de Els Sellar's.

⁵³ Com comenta Lluís Muntada a l'entrevista que ja hem citat: «Si en un moment donat intentes ordenar uns materials orals per fer-los més coherents, menys reiteratius, més directes, més clars i amens..., cap problema. En aquest cas només has de respectar l'autenticitat del testimoni i, en l'ordenament, no ometre res que sigui essencial ni alterar la seva versió (això el García Márquez periodístic ho aplaudia)».

entre parèntesis i per mitjà d'un sistema de codis utilitzat per a la identificació de cada participant⁵⁴, l'autoria de cadascuna de les idees. A més de ser un mètode d'ordenació rigorós i pràctic, és profitós perquè ens permet de representar la memòria col·lectiva d'una forma realment visual.

Fig. 8: Trobada amb Xavier Puigdemont i Pilar Cornellà (no surt a la imatge) (R9). Font: Arxiu propi.

Fig. 9: Reunió 5 (R5). Font: Arxiu propi.

4.1.2. Recopilació de notícies del diari *Los Sitios*

El Servei de Gestió Documental, Arxius i Publicacions de l'Ajuntament de Girona posa a l'abast dels internautes, de forma oberta i solidària, un recurs d'extraordinària vàlua: la digitalització de la premsa gironina publicada des del 1793 fins al 2016⁵⁵. Gràcies a la possibilitat d'indicar quines paraules esperem trobar a les pàgines de la premsa i d'escollir l'espai temporal i les publicacions que ens interessin, el programa digital ens permet de fer una consulta més concreta⁵⁶, i quan visualitzem els resultats ja obtenim només l'enllaç de les pàgines corresponents. Així doncs, amb les notícies del diari *Los Sitios* en què apareix la paraula «Sellera», seguint la modificació lingüística que Franco imposa, fem una base de dades a partir de la qual classifiquem les troballes per anys. Per facilitar-nos la futura feina, guardem les pàgines amb una breu informació del contingut que les fa concernents. Destaquem la diferència entre el volum de resultats d'alguns dels anys estudiats: mentre que a

⁵⁴ Si han participat individualment, els assignem la lletra «T», de testimoni; si ho han fet en grup, la lletra «R», de reunió. A continuació els donem números, que acompanyen la lletra corresponent (la T o la R). Per tant, cada participant serà citat als records amb la combinació d'una lletra i una xifra.

⁵⁵ Ho trobem a l'apartat anomenat «Premsa digitalitzada», que es correspon amb l'adreça següent: www.girona.cat/sgdap/cat/premsa.php

⁵⁶ Em sento amb l'obligació d'agrair la creació d'aquest recurs. Si no l'hi haguessin incorporat, no hauria pogut enfocar el treball d'aquesta manera, atès que la recerca de notícies sobre petiteses de la Cellera de Ter hauria estat talment com buscar una agulla en un paller.

la carpeta del 1952, per exemple, només trobem tres resultats, a la del 1975 en guardem més de vuitanta. Vegeu, a l'Annex II, una breu selecció d'algunes notícies dedicades a la Cellera de Ter.

Prensa digitalitzada

Fig. 10: Cercador avançat que ens facilita la tasca de recopilació de notícies de *Los Sitios*.
Font: www.girona.cat.

1969-01-16 apagón de llum i festes nadal	6/2/2018 19:30	Fitxer PDF
1969-02-04 patronato mejora vivienda ru	6/2/2018 19:31	Fitxer PDF
1969-02-13 teatre ajedrez i aniversario lib...	4/3/2018 17:38	Fitxer PDF
1969-02-15 campionat escacs	6/2/2018 19:33	Fitxer PDF
1969-02-16 ejemplo a seguir gent sellera ...	4/3/2018 17:41	Fitxer PDF
1969-02-27 la passió	4/3/2018 17:41	Fitxer PDF
1969-03-14 la passió	4/3/2018 17:44	Fitxer PDF
1969-03-14 línies elèctriques	4/3/2018 17:46	Fitxer PDF
1969-03-20 la passió	4/3/2018 17:47	Fitxer PDF
1969-03-27 la passió	4/3/2018 21:10	Fitxer PDF
1969-03-30 la passió	4/3/2018 21:10	Fitxer PDF
1969-04-06 la passió	4/3/2018 21:11	Fitxer PDF
1969-04-17 bona crítica la passió	4/3/2018 21:11	Fitxer PDF
1969-04-27 festes del roser i es mor el me...	4/3/2018 21:13	Fitxer PDF
1969-05-01 festes del roser	4/3/2018 21:14	Fitxer PDF
1969-05-14 festa vellesa, exposició flors, r...	4/3/2018 21:15	Fitxer PDF
1969-05-22 festa sta bàrbara	4/3/2018 21:17	Fitxer PDF
1969-05-30 visita del governador civil	4/3/2018 21:19	Fitxer PDF
1969-06-14 bàsquet femení	4/3/2018 21:20	Fitxer PDF
1969-07-08 hiliar milán de la cellera deti...	4/3/2018 21:21	Fitxer PDF
1969-07-15 horari ferrocarril	4/3/2018 21:22	Fitxer PDF

Fig. 11: Part de la base de dades de les notícies sobre la Cellera.
Font: Arxiu propi.

4.1.3. Comparació entre els records orals i el diari *Los Sitios*

Les dues primeres tasques, la recollida de records orals i l'emmagatzematge d'informació provinent del diari, conflueixen en l'activitat que, atenent als objectius proposats, culmina amb la part pràctica del treball: la comparació entre les dues fonts. Així doncs, provem de documentar els records amb fragments de *Los Sitios* i, en funció de la correspondència existent, els senyalem amb quadrats de diferents colors: destinem el verd als records que coincideixen totalment o considerablement amb el diari; el groc, als records que hi coincideixen lleugerament o a mitges; el vermell, als records que no hi tenen cap element relatiu; el blau, a records especials, en què trobem més d'una situació o que propicien una anàlisi menys simple. Cal subratllar, però, que aquest mitjà de classificació no és un criteri estricte, sinó tan sols una pauta de treball per a la futura interpretació dels resultats.

A tall d'exemple, mostrem un record i la corresponent informació del diari, que trobem a partir de la cerca per paraules clau —al cas citat, gràcies a la paraula «*dispensario*»:

«Recordo la inauguració del nou dispensari (T22)».

Fig. 12: Informació del diari corresponent al record citat.
Font: Base de dades (20-08-1967).

No obstant, entenem que la base de dades és un suport que ens facilita la comesa però no un recurs exclusiu; és a dir, no descartem la consulta d'altres pàgines del diari, en què no hi apareix la paraula «Sellera», especialment per a la documentació de records que no versen sobre quelcom particular del poble.

4.1.4. Entrevistes i recerca d'informació

A més de treballar en la consecució dels passos estrictament propis de la part pràctica del treball, ens informem de temes que li són afins⁵⁷ a través de diversos mitjans. De primer, fem una selecció pertinent de llibres, espais web i altres publicacions; per fer-ho, visitem una biblioteca i consultem la Internet. Més endavant, quan, després de les corresponents lectures, ja tenim un coneixement més vast de la matèria tractada, confeccionem una llista de persones que en són expertes i provem d'entrevistar-les. Així doncs, contactem amb Lluís Costa, doctor de la Universitat de Girona i investigador de la història de la premsa a la ciutat de Girona⁵⁸, i amb Lluís Muntada, també doctor de la Universitat de Girona, articulista i escriptor que,

⁵⁷ A la part teòrica de la memòria del treball podem llegir un resum de les informacions obtingudes gràcies a aquesta recerca.

⁵⁸ Vegeu *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*, una de les publicacions en què recull part d'aquesta recerca.

preocupat pel fenomen de la memòria, n'ha parlat en nombroses ocasions. Amb Costa, parlem del diari *Los Sitios* i del seu context històric a la Facultat de Lletres de la esmentada universitat; amb Muntada, intercanviem idees sobre el diari *Los Sitios*, l'oralitat i la memòria per la via digital (si us plau, vegeu aquestes converses a l'Annex III).

Pel que fa als aspectes històrics de la Celler de Ter, aprofitem la informació de les converses mantingudes amb dos participants de la recollida de records, Lluís Llagostera (T2) i Joan Novich (T26), erudits i aficionats de la història local. Per tant, la seva visió ens és doblement útil. De la mateixa manera, Xavier Puigdemont (R9), a més de fer l'exercici de memòria demanat, ens explica la tasca del seu pare, Lluís Puigdemont, com a corresponsal de *Los Sitios*. Per afegitó, fem una visita a l'Arxiu Comarcal de La Selva, ubicat a Santa Coloma de Farners, amb dos objectius principals: conèixer el funcionament d'una institució que treballa en l'àmbit de l'arxivística i consultar algunes de les revistes locals publicades a la Celler de Ter durant els anys estudiats, la informació de les quals també participa en la construcció del relat històric de l'època⁵⁹.

Fig. 13: Visita a la biblioteca.
Font: Arxiu propi.

Fig. 14: Material consultat a l'Arxiu Comarcal de La Selva.
Font: Arxiu propi.

Fig. 15: Visita a l'Arxiu Comarcal de La Selva. Font: Arxiu propi.

⁵⁹ En aquesta ocasió, consultem la revista *Hogar*, del Centre Cultural Parroquial, publicada entre el 1951 i el 1958.

4.2. COMPARACIÓ ENTRE ELS RECORDS I *LOS SITIOS DE GERONA*

Tot seguit mostrem una selecció dels records recollits amb la respectiva informació del diari *Los Sitios* (vegeu, a l'Annex IV, la comparació dels 430 records totals amb el material del diari i la presentació sencera dels escollits per a aquest capítol). Com ja hem avançat al capítol anterior, classifiquem els records segons la correspondència que tenen amb *Los Sitios*. Així doncs, senyalem amb un quadrat verd els records que hi coincideixen de forma total o considerable⁶⁰. Observem que podem trobar-hi tant records que evoquen algun fet fàcilment noticable com petiteses de la vida de poble. Vegem-ne exemples:

- «Recordo la Festa de Sant Antoni del Porquet, la festa dels animals (R3, R5 i T7). Se celebrava el gener i anàvem a beneir els burros i matxos després d'adornar-los amb llaços i trenes (R5 i T7)».

«La fiesta de San Antón sigue constituyendo una tradición muy arraigada en nuestra villa. Por lo que el pasado día 17 quedó manifiesto en la misa en honor al Santo, y la bendición de los animales» (R.D., 20-01-1968: pàg. 6).

- Recordo les berenades que fèiem a l'estiu a diferents fonts del poble (R5, R8, T5, T9, T12 i T24). Anàvem a la Font de Can Ribas (R10, T5, T9, T17 i T24), que era un lloc preciós (T9 i T24), amb una taula rodona (T9), un banc decorat amb trossets de ceràmica de colors (T9 i T17) i una font amb peixos (T9). [...] També anàvem a la Font de Can Pla (T24) i a la Font Picant (R10, T5 i T12).

«La excelente salubridad y pintorescos paisajes, son motivos que atraen en verano, recrearse en merendola por los alrededores de los manantiales de agua dulce de: Font de Can Plá, Font de Can Ribas, Font del "Bassi" y Font del Gurnés» (R.D., 28-03-1963: pàg. 10).

- «Recordo La Passió, una representació teatral de la vida de Jesús (R1, T5, T17 i T21).

⁶⁰ Essent conscients de l'alta probabilitat que els records aportin detalls que el diari no contempla, en molts casos considerem que la correspondència és total si parlen del mateix tema, encara que la visió dels testimonis sigui més profunda.

Tenia un èxit tan terrible que fins i tot havia vingut a veure-la el doctor Jubany (R1)».

«La primera vez que se representó en La Sella fue en 1961 y desde entonces cada año se suceden las representaciones con creciente y notable éxito, hasta el extremo que el domingo pasado mereció el honor de tener un espectador de excepción: el señor Obispo, doctor Jubany» (Sureda Prat, 14-04-1965: pàg. 4)⁶¹.

- «Recordo que es va trobar un cadàver a prop de la Palomera. No tenia ni cap ni mans (R4, T1 i T26), però es va fer l'enterrament igualment (T1). Quinze dies més tard, van trobar el cap dins una capsa i gràcies a la dentadura d'or que portava van saber el nom del seu dentista i, de rebot, van conèixer la seva identitat (R4 i T1)».

Hallazgo de un cadáver en estado de descomposición. En el término municipal de La Sella de Ter, en las cercanías de la “Cantera Palomera” y en las inmediaciones del terreno Plantadís, un pastor encontró un cadáver humano en estado avanzado de descomposición. Seguidamente avisó a la autoridad y la Guardia Civil, junto con el Juez de Paz y otras personas se dirigieron al lugar indicando, levantando dicho cadáver, que aparecía sin cabeza. Separada del cuerpo, encontraron la cabeza en la margen derecha del río Ter (Los Sitios, 21-08-1949: pàg. 4).

- «Recordo l'Ateneu (T2, T5, T21 i T23), un bar d'homes (T21, T23 i T30). S'hi jugava a cartes (T21, T23 i T30) i s'hi bevia cafè (T23). Les dones només hi entràvem si hàviem d'anar a buscar el nostre home (T5 i T30)»⁶².

Cal aclarir que, tot i que el diari no assenyala en cap moment que l'Ateneu sigui un bar per a homes, atès que deu ser un detall completament assimilat per la població, sí que ens ho deixa entreveure quan, en una ocasió extraordinària, publica que «fins i tot hi havia les dones» amb l'objectiu de descriure una concurrència important (vegeu la pàgina 12 del diari del 24 de

⁶¹ Vegeu un altre record verd, també sobre la Passió: «Recordo que en Joan Novich feia tan bé de Jesús que semblava que quan el penjaven a la creu patia de veritat (T6)».

«La actuación del señor Novich, llega a extremos que en un aficionado resultan casi inconcebibles. El realismo en todas las escenas, que culmina con el “clímax” dramático de la crucifixión y muerte, llega a producir escalofríos de emoción en la piel de los espectadores» (De Linares, 26-03-1967: pàg. 7).

⁶² «Sí, nos falta un local adecuado para jugar los encuentros, con quietud monacal y no estar pendientes del ruido y propios de un café. Estamos agradecidos al amigo Trafach por cedernos su local en el café Ateneo» (Montlluis, 14-08-1971: pàg. 7).

desembre de 1966⁶³).

- «Recordo que molts obrers que treballaven a la construcció del pantà de Susqueda van guanyar la loteria (R1). Els van tocar tants diners —unes 350.000 pessetes— que s'haguessin pogut fer una casa i encara els n'haguessin sobrat (R1)!».

Una serie entera del “Gordo” en El Pasteral. [...] en las obras que se están efectuando en El Pasteral, como continuación de las del Pantano de Susqueda. El hombre se quedó con doscientas pesetas, por lo que le corresponde un millón y medio. [...] La serie está muy repartida, y los favorecidos han sido en su mayoría hombres que llevan relativamente poco tiempo en la empresa, algunos sólo dos meses (Los Sitios, 23-12-1964: pàg. 1).

- «Recordo que la Celleria era tan plena de carlistes (R1) que fins i tot va venir-hi en Carlos Hugo de Borbón Parma, el pretendent carlí (R1, T3 i T5). Els nens de l'escola el vam haver de rebre amb una bandereta, però va passar en cotxe i ni el vam arribar a veure (T3)! Una senyora del poble, de Ca la Baguenya, s'escrivía amb la dona del pretendent, de manera que quan van venir la van anar a veure personalment (T5)».

Tot i que la notícia de la pàgina 4 del diari del 21 de novembre de 1964⁶⁴ no concreta que Carlos Hugo de Borbón Parma visités la Celleria, sí que informa de la seva visita a diferents zones de la província gironina i, per tant, podem considerar que existeix una coincidència important.

- «Recordo l'Eulogi (R2, R6 i T7), el fotògraf del poble (R2, R6 i T7). Ens retratava per les diades assenyalades, com el dia del Ram (R2, R6, T7 i T28), i després feia una exposició d'imatges i en podíem comprar (R2, R6 i T7). Sovint retocava tant les fotografies que no ens hi assemblàvem gens (R6)».

⁶³ «Toda la población, constituida en asamblea. [...] Creo que debo decir que en el local se hallaba todo el pueblo. Las mujeres también. Y los jóvenes» (Bousó, 24-12-1966: pàg. 12).

⁶⁴ «Los príncipes Carlos e Irene, en Gerona. [...] A primera hora de la mañana de ayer, llegaron a nuestra capital, los príncipes, don Carlos Hugo de Borbón Parma y su esposa la princesa Irene-Emma de los Países Bajos, Duques de Madrid y Gerona. [...] Por la tarde, los Príncipes se trasladaron para recorrer diversas zonas de la provincia» (Los Sitios, 21-11-1964: pàg. 4).

En aquest cas, la representació del record dins el diari *Los Sitios* rau en diverses fotografies signades per l'Eulogi, com la que apareix a la pàgina 6 del diari del 14 d'agost de 1971.

- «Recordo les primeres carrosses de Reis. Abans anaven amb cavalls (R2)».

«Tampoco faltaron a la cita los Magos de Oriente [...]. En nuestra niñez los veíamos llegar a lomos de casinos jumentos, mas ahora, también las cosas habrán cambiado por ahí ya que su presentación es realizada en lujosa caravana motorizada y atuendos de rico sabor oriental» (R.D., 16-01-1969: pàg. 6).

- «Recordo que en Fermí, un jove de vint-i-tres anys que treballava en la construcció del pantà, va morir arran d'un accident amb un cable. Era molt guapo (R1)».

En la madrugada de ayer en Susqueda, mientras unos obreros procedían a la operación de inyectar cemento en un lugar del Pantano de Susqueda, debido a la falsa maniobra de una máquina que fue a chocar contra una gran pila de traviesas, las cuales sepultaron a cuatro obreros, teniendo que lamentar las muertes de Ramón Corral Mora [...] y Fermín Trigueros Delgado, Co, 29 años, soltero, natural de Puebla de Sancho Pérez (Badajoz) (*Los Sitios*, 26-11-1966: pàg. 1).

Advertim que en alguna ocasió, com a l'exemple que segueix, les notícies trobades al diari ens esclareixen el record, que presenta informació confusa:

- «Recordo que quan em vaig casar ja no vaig poder treballar més a la sastreria; només m'era permès de fer-ho des de casa. No recordo si això passava a causa d'alguna llei de Franco (T14)».

«Como próximo objetivo a conseguir tenemos la aspiración formulada en el Fuero del Trabajo de liberar a la mujer casada del taller y de la fábrica para que pueda dedicar su plena actividad a la augusta función de madre educadora de sus hijos y alma del hogar» (*Los Sitios*, 02-03-1944: pàg. 5).

En alguns casos, extrapolem notícies d'altres municipis que, tot i parlar de quelcom que

s'ubica en un altre poble o ciutat, es corresponen amb la idea del record, que reflecteix un esdeveniment que succeeix a la Cellera de Ter però també existeix en altres espais geogràfics de forma paral·lela. Vegem, per exemple, l'extrapolació d'una notícia que parla de la tradició del Sal Pas en general a la celebració cellerensa. Tenint en compte que, com es diu al record, el Sal Pas és «una tradició gairebé oblidada», tant el record com la notícia del diari esdevenen materials realment valuosos:

- «Recordo el Sal Pas (R1, R3 i T20), una tradició gairebé oblidada (R1). Es feia per Setmana Santa (R1 i T20) i consistia a beneir les portes de les cases amb sal i aigua (R1 i R3). Cada carrer s'organitzava per fer un altar ben decorat. El mossèn passava per tot el poble, acompanyat dels escolanets (R1) i portant una creu de Palma (R3), i tothom els donava tants ous com podia (R1)».

El “Salpás” en la Semana Santa gerundense. [...] En sustancia esta práctica no es más que una aspersión litúrgica de sal bendita que se aplica en los umbrales de las puertas de entrada de las casas como augurio de protección celeste para librar a sus moradores de las asechanzas del maligno espíritu. [...] Digamos primero que en las grandes ciudades esta práctica se va aboliendo. En Gerona ya no se practica (Gracian, 09-04-1944: pàg. 4).

En altres records, en què el contingut no versa sobre quelcom particular de la Cellera de Ter, no només fem ús de les notícies recollides a la base de dades, sinó que recorrem a l'arxiu digital complet del diari *Los Sitios*:

- «Recordo que llegia el diari espanyol *El caso*, que relatava assassinats i successos foscos (T14 i T24), i escoltava la ràdio clandestina *La Pirenaica*, en què els locutors t'explicaven allò que en Franco no volia dir (R6, T14 i T24) . Les emissions començaven al vespre i els grans deien: “Posa-la ben baixa que passa un guàrdia civil” (T14 i T24)».

Davant aquest record, sense haver fet encara la recerca corresponent, és possible que contemplem dues possibilitats pel que fa als resultats existents al diari: la primera, que *Los Sitios* no mencioni aquests dos mitjans periodístics en cap moments; la segona, que ho faci

amb la voluntat de criticar-los o mostrar algun fet que els deixi malament. Després d'investigar una mica, observem que es tracta de la segona opció (com a exemple, vegeu els fragments citats a peu de pàgina⁶⁵). Cal esmentar que hem sabut que el nom oficial de «*La Pirenaica*» gràcies a una recerca aliena al diari.

Vegem, també, alguns exemples de records que coincideixen a mitges amb el diari o dels quals hi trobem alguna informació lleugerament relacionada:

- «Recordo que el Dijous Sant (T1 i T3)/ Divendres Sant (R5, T3, T5 i T21) —com que no podíem anar al cinema perquè era el dia de rigorós dol (R5, T1, T3 i T21)— anàvem al passeig de l'Estació (T3, T5, T17 i T21) i jugàvem a saltar a corda (R5, T1, T3, T4, T5 i T21). Abans, fèiem bunyols i anàvem a missa (T3)».

Tot i que el diari expressa el dol dels dies esmentats (vegeu, per exemple, el diari del 2 d'abril de 1964⁶⁶), considerem que la majoria del contingut del record, com el fet de jugar a saltar a corda i la resta d'activitats, no queda recollit a *Los Sitios*.

- Recordo que els primers anys el cant de caramelles era l'excusa que tenien els nois, que passaven a cantar per tot el poble (R1, T2 i T12), per anar a la casa de la noia que els agradava i, amb una mica de sort, veure-la amb el vestit de nit (T2). Més tard, els cantaires van començar a cantar cançons de tota mena, també satíriques (T2), i fins i tot feien servir l'harmònim (R1). La gent sortia al balcó i els donava un cèntim (T12) o ous (R3, T2 i T15) i botifarres (R3 i T2), amb què després cuinaven truites plegats (T2).

⁶⁵ «El Jurado de Ética Profesional Periodística ha fallado el expediente incoado contra el director propietario de los semanarios “Sábado Gráfico” y “El Caso”, don Eugenio Suárez Gómez, a quien se impone la sanción de doce meses de suspensión en el ejercicio de la profesión periodística» (Los Sitios, 15-03-1969: pàg. 2).

«La contrapartida de esa grandilocuencia americana la ha puesto de moda en otro terreno el comunismo. Escuchen ustedes a Radio España Independiente y oirán algo sobre este asunto. [...] Por si acaso alguien cree que esto tiene el menor contacto con la verdad, haremos aquí una sucinta biografía de Vicente Uribe» (Clarín, 21-03-1948: pàg. 3).

⁶⁶ «En el Jueves, Viernes y Sábado Santos la gente sigue con fervor religioso la liturgia que le es propia» (Puigdemont, 17-04-1973: pàg. 14); «Todos los actos anunciados para esta semana repleta de misterio, dolor, se han visto sumamente concurridos; mayormente los del jueves, viernes y sábado» (R.D., 02-04-1964: pàg. 8).

El diari parla dels caramellaires i la música que feien per tot el poble (vegeu la pàgina 9 del diari del 2 d'abril de 1964), però no expressa la informació principal del record.

A continuació mostrem exemples de records especials, marcats de color blau, en què trobem més d'una situació o que donen peu a una anàlisi més complexa:

- «Recordo que abans es feien dues festes: les Festes del Roser⁶⁷, a l'abril, i la Festa Major, el 15 d'agost, per la Mare de Déu d'Agost (R7, T1, T5 i T8). Es va fer una enquesta per consultar si la gent volia mantenir-les totes dues o fer-ne una que fos més grossa (R7). Finalment, es va deixar de fer a l'agost (R7, T1, T5 i T18) perquè coincidia amb la de molts altres pobles i, per tant, reunia poca gent (T18)».

El 1975, el darrer any estudiat, encara tenim constància de la celebració d'ambdues festes (vegeu, per exemple, la pàgina 10 del diari del 10 d'abril de 1975 i la pàgina 6 del 22 d'agost de 1975). Tot i que el diari explica que la Festa Major de la Cellera comparteix dates amb les festes d'alguns municipis propers⁶⁸, no som coneixedors de la disminució de la concurrència de la Festa Major. És més, algun fragment del 1975 indica més aviat el contrari (vegeu la pàgina 6 del diari del 22 d'agost de 1975)⁶⁹.

- «Recordo la mort d'en Franco (R8, T5 i T13). Els nens de l'escola van fer tres dies de festa i molta gent de la Cellera va obrir ampolles de xampany (T13). Tothom estava pendent de la televisió (R8 i T5); els dos canals existents, TV1 i TV2, es van passar tot

⁶⁷ «El próximo domingo el vecino pueblo de La Sellera de Ter celebrará su tradicional Fiesta del Roser, la que de tiempo inmemorial viene celebrándose en el cuarto domingo del mes de abril de todos los años» (Los Sitios, 19-04-1973: pàg. 8).

⁶⁸ «Sin duda alguna que el mes de Agosto es el que se celebran más fiestas mayores, por lo menos en nuestra comarca, ya que además de las celebradas en Bescanó y en El Pastoral, ahora la van a celebrar los siguientes pueblos: Días 15, 16, 17 y 18, en La Sellera y Amer; 17 y 18, en el Barrio de Trullas; día 25, en San Julián de Ller; entre otras» (Los Sitios, 15-08-1963: pàg. 9).

⁶⁹ «El pasado día 15, festividad de la Asunción de la Virgen, nuestra población celebró su tradicional Fiesta Mayor, la que transcurrió con gran asistencia de forasteros» (Puigdemont, 22-08-1975: pàg. 6).

el dia parlant-ne (R8)».

En aquest cas, el record coincideix amb el diari pel que fa a l'expectació que l'esdeveniment va generar al poble. No obstant, observem una clara divergència d'opinions en relació amb l'efecte que va causar la mort de Franco. Aquesta comparació és, doncs, una de les mostres més diàfanes de la càrrega ideològica de *Los Sitios*.

También en nuestra población se han seguido en estos últimos días los partes médicos que sobre la salud de Su Excelencia el Generalísimo Franco se han venido dando por todos los medios de difusión. Asimismo, ha causado honda consternación su fallecimiento, ocurrido en la madrugada del pasado día 20 del actual. La noticia ha corrido como reguero de pólvora, llenando de pesar a todos los estamentos de la villa (Los Sitios, 25-11-1975: pàg. 19).

■ «Recordo que durant una bona colla d'anys es va deixar de fer la Festa Major (R7)».

Aquest record suscita una anàlisi prou complexa. Per començar, l'única constància que trobem al diari de l'aturada de la Festa Major esmentada per R7 és un fragment de la pàgina 3 del diari del 16 d'agost de 1967⁷⁰. Ara bé, com que apareix a l'apartat del diari destinat a les efemèrides, és una informació anacrònica, de l'any 1917, que no pertany al període estudiat. Davant aquesta situació, optem per usar la informació que ens ofereix globalment la base de dades realitzada, de notícies que contenen la paraula «Sellera». Hi observem que la primera notícia sobre la Festa Major és de l'any 1969, de manera que no tenim coneixement de les Festes Majors anteriors, del 1943 al 1968. Per tant, podria tractar-se d'una coincidència amb el diari, però també de l'absència de cobertura d'aquestes celebracions per manca de corresponsals o desplegament periodístic. No podem fer cap judici ferm, però, tenint en compte que les notícies en relació amb la Cellera dels primers anys estudiats són més aviat escasses, podem tendir a una lleugera inclinació per la segona opció. A partir de l'any 1969, el diari recull pràcticament cada Festa Major.

■ «Recordo que quan es va començar la Festa dels Vells als pobles veïns ja es feia (R1)».

⁷⁰ «Hace 50 años. [...] De La Sellera, nos comunican que han resuelto suprimir la fiesta mayor de este año, en vista de las actuales circunstancias» (Los Sitios, 16-08-1967: pàg. 3).

Podem deduir-ho a partir de la comparació de dues notícies. La pàgina 16 del diari del 4 d'abril de 1974 indica que a Anglès s'està preparant el XXIV Homenatge a la Vellesa; la pàgina 15 del diari del 27 de maig de 1973, informa que a la Cellera aviat se celebrarà el XVI Homenatge a la Vellesa. Per tant, fent un càlcul senzill veiem que aquesta tradició va arrelar primer a Anglès, un dels pobles veïns.

Els records que marquem de color vermell no es corresponen amb cap informació del diari:

- «Recordo que per la Festa Major es muntava, al mig de la Plaça, un pal ensabonat amb un pollastre a dalt de tot. El joc consistia a pujar fins a tocar el pollastre; si algú ho aconseguia, se'l quedava. Era molt divertit (R6)».

Trobem records que no podem documentar amb informació del diari perquè expressen noms propis en llenguatge popular, de manera que sense saber-ne els noms reals no podem avançar en la recerca. L'exemple següent, a més, és un dels records que reflecteix més clarament la quotidianitat i, per tant, és possible que no aparegui al diari:

- «Recordo algunes botigues del poble: Ca l'Andreuot, on venien queviures (R7 i T17); Ca la Teresa, on venien fruita i menjar; l'estanc i el respectiu bar; Can Fesol, Can Fanera i Can Novich, tres carnisseries; la drogueria de Can Dalmau (T7) [...]»⁷¹.

Cal tenir en compte, també, que algunes parts de la realitat, que els participants ressaltaven per la seva excepcionalitat, sobretot en comparació amb l'actualitat, estaven totalment assumides per tothom, eren el pa de cada dia de les persones de l'època i, en conseqüència, no hi havia cap mena de necessitat d'explicar-les al diari:

⁷¹ No obstant, veiem que hi apareixen altres negocis, com Mobles Ter, Mobles Casassas i Mobles Julià: «MUEBLES TER, S.L. EBANISTERIA Y DECORACION. [...] LA SELLERA DE TER» (*Los Sitios*, 18-11-1975: pàg. 6); «Empresa Muebles Juliá, de La SELLERA de Ter» (Buenaventura, 29-08-1975: pàg. 7) i «HOY, INAUGURACION DE MOBLES CASASSAS, S.A. [...] LA SELLERA DE TER» (*Los Sitios*, 03-03-1974: pàg. 6).

- «Recordo que cada dia abans d'entrar a l'escola havíem de cantar *Cara al sol* (R1, R4, R6, T21, T23 i T25); al migdia, deïem l'àngelus (T24 i T25); a la tarda, resàvem un rosari (R7, T17 i T24)».

Al diari no trobem constància d'aquesta pràctica a les escoles de la Cellerà. Com que les paraules «*escuela*», «*Cara al sol*», «*ángelus*» i «*rosario*» apareixen realment sovint al diari, deixem aquí la documentació d'aquest record per impossibilitat de consultar tots els resultats corresponents.

Gràcies a una recerca aliena a la informació del diari, topem amb algun record anacrònic, és a dir, que no s'encabeix dins el període estudiat. Per exemple, descobrim que la Maria Lluïsa Ferrer va crear l'associació esmentada al record següent l'any 1989, i no pas abans del 1975. Aquesta confusió temporal és perfectament comprensible, atès que la memòria personal és subjectiva i sovint no es regeix per les estructures lògiques imposades pel calendari convencional:

- «Recordo que la Maria Lluïsa Ferrer, una mestra de l'escola, va crear una associació per a persones amb Síndrome de Down (T22)».

Alguns records posen de manifest que la memòria és una construcció del passat a partir del present, és a dir, que el passat sempre està tenyit de la nostra experiència posterior:

- «Recordo que la vida de poble era molt senzilla (T5 i T23). Al carrer sempre hi havia molta gent (R1, R2, R6, T6, T7 i T30). Era una altra època (T26); vivíem en unes condicions més precàries (T21) i ens fèiem molt més amb els veïns (R8)».

Alguns records, compartits per molts testimonis, són representacions lluminoses del fenomen de la memòria col·lectiva. Vegem-ne exemples de diferents colors:

- «Recordo la Festa dels Vells (R1, R7, T3, T21 i T28). Es feia una processó amb músics i que la gent havia de caminar en fila índia (R1, R5, R7, T7 i T28). S'acabava a l'església, on es feia la missa. Després, els nens cantaven i feien comèdia (R1, R5, T7 i

T28). Alguna vegada fins i tot s'havia fet una vetllada (R1)».

...salieron los ancianos de brazo de sus lindas madrines y padrinos hacia el templo parroquial, en donde se celebró una misa solemne en honor de todos los homenajeados y personas que por sus dolencias no podían asistir personalmente. [...] Seguidamente, los alumnos de las escuelas nacionales y de las monjas, ofrecieron a sus invitados de excepción varias escenas de buen gusto y humor (Puigdemont, 13-05-1975: pàg. 8).

- Recordo l'envelat de la Festa Major (R1, R6, R10, T5, T7, T13, T12, T14, T20 i T30) i els concerts espectaculars que s'hi feien (R1, T13 i T14). Recordo que hi havien vingut les grans estrelles del panorama musical del moment; per exemple, en José Guardiola (R6, T5, T6, T14 i T25), que cantava *Di, papá, dónde está el buen Dios* (T6), la Salomé (R6, T5, T6 i T14), la Orquesta Mondragón (T14), los Hermanos Calatrava (T14), el Dúo Dinámico (R6), en Nat King Cole (R6) i la Mary Santpere (R6).

El diari parla en nombroses ocasions de l'envelat i de les actuacions musicals que hi tenien lloc. Respecte a la llista d'artistes que els participants aporten, ens trobem davant diverses situacions⁷².

- Recordo “el Pozo” (R1, R5, R6, R10, T7 i T14), un activitat que les *hermanes* organitzaven per recaptar diners per a les missions (R5). Era una mena de semicilindre; a la part interior, penjaven regals lligats amb fils, que s'estiraven des de l'altra banda. Si pagaves, podies estirar-ne un i, per tant, aconseguir un regal (R1, R6 i T20). Un any ens va tocar un cotxet per la nina (R5). A vegades fèiem trampa: pesàvem els fils i triàvem el més pesat, pensant que així ens tocaria un regal més bo (R5).

⁷² Només tenim constància del concert de la Salomé (vegeu la pàgina 10 del 15 d'agost de 1964); cap de les altres suposades actuacions apareixen en notícies del poble. Existeixen, però, dos fragments del diari lleugerament relacionats amb el contingut no coincident del record: de primer, sabem que los Hermanos Calatrava i la Mary Santpere van actuar a les Gales d'Anglès (vegeu la pàgina 6 del 14 d'agost de 1969⁷²) i, per proximitat i semblança entre els dos pobles, podem deduir que o bé els concerts expressats per T14 i R6 no van esdevenir-se mai a la Celler, sinó a Anglès, o bé van tenir lloc a ambdós pobles però només van ser coberts pel diari a un; d'altra banda, una notícia relacionada amb la Festa dels Vells parla de la cançó *Di papá* de José Guardiola (vegeu la pàgina 8 del diari del 13 de maig de 1975) i, per tant, encara que no tenim constància de cap concert de l'artista a la Celler, sabem que els cellerencs en coneixien la principal cançó.

5. CONCLUSIONS

5.1.1. Objectius i conceptes assolits

Vaig iniciar aquest Treball de Recerca amb la voluntat de donar resposta a dues inquietuds, que es veuen reflectides en la formulació dels objectius: la primera, de caire més personal, era la voluntat de recuperar i preservar part de la memòria oral de la Celler de Ter a partir de records de persones de més de cinquanta anys i recollir-la seguint la tècnica literària que Joe Brainard emprà a l'obra *I remember*; la segona, de caràcter més acadèmic, era investigar la relació que pot existir entre la memòria oral i el registre escrit, les dues fonts més usades pels historiadors, per mitjà de la comparació entre els records aplegats i les notícies del diari *Los Sitios de Gerona*. Veient la feina realitzada, puc afirmar que he assolit ambdós objectius.

Quant al primer objectiu, comprovo que la memòria no es regeix per les estructures rígides de la història, normalment dividida per etapes, ni contempla límits geogràfics ni temporals, perquè els participants expressen records d'altres municipis, com Anglès i Susqueda, i d'anys posteriors al 1975. Per tant, constato que la decisió de considerar que la memòria oral de la Celler de Ter no només inclou records del poble en particular sinó també fenòmens de més abast geogràfic és encertada. A més, observo que la memòria és un calaix de sastre; emmagatzema tant records de fets «importants» i tradicions com petiteses de la quotidianitat.

A l'hora de recollir records, noto diferències significatives entre les trobades amb un sol testimoni i les reunions col·lectives: en molts casos, quan una persona fa l'exercici de memòria de forma individual, acaba elaborant un relat prou ordenat de la seva experiència vital; quan un grup de persones recorden plegades, en canvi, fan una mena de *brainstorming*, discuteixen sobre un mateix record i sovint arriben a un acord comú, que no és forçosament la versió més ajustada als fets⁷³.

Considero que és important explicar que a l'inici de la trobada la majoria de persones dubten

⁷³ De fet, cal remarcar que un dels principals conceptes que he après gràcies a aquest treball és la dificultat —o, potser millor, la impossibilitat— de discernir què és la veritat.

de la seva capacitat per recordar però, després de fer el primer esforç de reminiscència, acaben parlant durant més d'una hora. Amb aquesta dada vull ressaltar que el gran valor d'aquest treball no és només el material obtingut i les conclusions que podem treure'n sinó el servei social de convidar persones a recordar el seu passat. Dit d'una altra manera, intueixo que els testimonis acaben gaudint de l'exercici memorístic. Aquest exercici de memòria sempre parteix del present i, per tant, els records que en resulten estan marcats per l'experiència posterior del testimoni. M'adono, també, que molts participants idealitzen el passat i són escèptics envers el present.

Pel que fa al segon objectiu, podeu conèixer els resultats de la comparació efectuada entre els records i les publicacions del diari *Los Sitios de Gerona* al capítol següent, en què responc a les hipòtesis. Cal especificar que existeixen diverses raons per les quals no hagi pogut documentar un record amb les notícies del diari (em refereixo, doncs, als records vermells): pot ser que la informació del record realment no aparegui a la premsa; pot ser que el record no expressi prou informació i que, per tant, no tingui prou eines per buscar-lo al diari; pot ser que el record aparegui al diari amb unes paraules del castellà que desconec, sobretot a causa de les diferències lingüístiques entre la llengua actual i la d'aquella època; pot ser que els records que evoquen motius de cases o persones, és a dir, noms propis populars, no oficials, apareguin al diari amb els noms originals, que no puc saber sense fer una recerca aliena que, per abast del treball, no preveig. La raó principal, però, és la falta de mitjans de recerca, perquè trobem 98756 pàgines del diari durant el període estudiat i, en conseqüència, cercar alguns records en aquest mar d'informació és talment com buscar una agulla en un paller.

5.1.2. Resposta a les hipòtesis

Tot i que, com ja esmento anteriorment, la classificació dels records en quatre colors és una pauta de treball i no pas un criteri estrictament determinant, sí que em baso en aquests resultats (vegeu-los a la Figura 16) per desplegar la resposta a la primera hipòtesi.

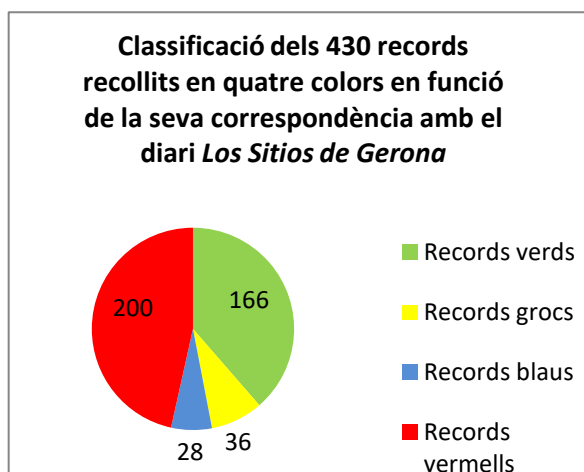

Fig. 16: Classificació dels records recollits en quatre colors segons la seva correspondència amb el diari.
Font: Elaboració pròpia.

Després d'observar amb deteniment els resultats, m'adono que podem entendre la resposta a la hipòtesi des de dues perspectives: si només contemplo els records verds i vermells, és a dir, seguint un criteri absolut, la confirmo, perquè la majoria dels records no són coincidents; si, per contra, també tinc en compte els records blaus i grocs, que coincideixen a mitges amb el diari o d'una forma especial i, per tant, se sumen als verds, refuto la hipòtesi, perquè els records vermells passen a ser minoria. Ara bé,

puc concloure que la hipòtesi no és certa, perquè, optem per la perspectiva que optem, el resultat de records que queden recollits al diari s'aproxima a la meitat del total, de manera que no puc considerar com a cert que «queden poc recollits».

En relació amb la segona hipòtesi⁷⁴ veig que pel que fa a temes locals no és així, perquè, a excepció d'alguns records puntuals, en què la política hi té una importància especial i, per tant, al diari, per suposat, apareixen tenyits de les idees franquistes, el relat històric de les dues fonts és força convergent. Puc concloure que un dels motius principals d'aquesta similitud és la corresponsalia; és a dir, la majoria de notícies locals són escrites per corresponsals, que són persones que viuen a la Celler de Ter, i, en conseqüència, la seva veu representa i s'apropa a la veu dels participants. De fet, en un cas fins i tot observo que un participant parla en primera persona d'un tema i al diari apareix una entrevista en què ell mateix parla en primera persona del tema. Per tant, tenint en compte el tamany del poble, puc considerar que la veu dels cellerencs i cellerenques queda ben representada a *Los Sitios*.

Cal assenyalar que malgrat que els records, que estan estretament lligats als sentiments, ofereixin molts més detalls d'un tema que no pas el diari, que sovint opta per un model

⁷⁴ La segona hipòtesi: «La mateixa naturalesa ideològica franquista del diari *Los Sitios* dificulta la tasca periodística i empobreix el relat històric».

informatiu més objectiu i senzill, *Los Sitios* parla de records que no hagués pensat mai que hi sortirien i que el tipus de detalls i el llenguatge emprat s'apropen força a la visió dels participants. Puc intuir que aquest fenomen succeeix a causa de l'escassa formació periodística dels corresponents pel que fa a criteris de selecció de la informació segons la rellevància, que fa que el diari reculli algunes de les petiteses quotidianes d'un poble com la Cellera de Ter.

5.1.3. Valoració personal i prospectiva

Si miro el resultat final del treball de forma global, en faig una valoració positiva. Tot i que els mitjans de què he disposat potser no han estat sempre els més adequats, considero que han resultat suficients i he pogut desenvolupar el treball tal com ho havia previst. Quan llegeixo els records escrits m'hi trobo, perquè hi reconec l'essència dels cellerencs i cellerenques, i solament per això ja considero que la feina ha estat un èxit. A més, la recerca efectuada és prou valuosa, atès que pot tenir un públic variat.

Gràcies a aquest treball he confirmat que m'apassiona el món de la investigació i se m'han acudit noves vies de recerca. A continuació, doncs, explico algunes idees per a possibles projectes futurs:

- Afinar el mateix treball amb més mitjans informàtics i un espai de temps de realització més ampli. A més, també podria ampliar el recull de records, entrevistant més persones.
- Comparar els records d'aquest treball amb la informació de la revista *Presència*, és a dir, canviar una de les variables del plantejament per esbrinar si el resultat varia.
- Realitzar un treball amb el mateix plantejament però centrat en un espai temporal diferent. Per exemple, recollir records dels anys 1975 fins a l'actualitat i comprar-los amb algun diari de l'època, com el *Diari de Girona* o *El Punt / El Punt Avui*. Seria una forma interessant de veure l'evolució de la premsa provincial gironina i esbrinar si la professionalització del periodisme fa que les notícies dels diaris actuals no incorporin tants detalls locals com les de *Los Sitios*. A més, podria ser útil per estudiar l'impacte

que té la fotografia en la memòria de les persones.

- Elaborar altres treballs d'investigació o recuperació d'alguns fets o personatges que he descobert per mitjà d'alguna notícia del diari, no forçosament de la Celler de Ter. Les hemeroteques són realment suggeridores.

Gràcies a la visita a l'Arxiu Comarcal de La Selva vaig adonar-me del valor de la digitalització de documents històrics. Dit d'una altra manera, vaig veure que si el diari *Los Sitios* no hagués estat digitalitzat jo no hauria pogut realitzar aquest treball, en què he buscat informacions molt específiques. Per tant, en un futur m'agradaria dedicar una part del meu temps a digitalitzar la revista *El Hogar* de la Celler de Ter. Qui sap si aquesta tasca serà l'eina essencial perquè algun futur estudiant de Batxillerat realitzi el seu Treball de Recerca.

Finalment, vull compartir dues reflexions. He vist que ens falta informació del nostre entorn més proper; tot i que tenim molts coneixements del món gràcies a l'educació, vivim envoltats de persones que en realitat no coneixem, perquè les persones, al cap i a la fi, són sobretot el seu passat. També he advertit que cada generació posa l'accent en aspectes diferents, de manera que alguns tarannàs que avui dia ens semblen estranys abans estaven totalment assumits. La transformació social pot resultar positiva en alguns aspectes però cal vigilar perquè també pot significar un retrocés en alguns valors essencials. Diu Rossend Domènech:

El món que hi havia al voltant de la Celler s'ha transformat i, en bona part, ha desaparegut. La gent ja no coneix el nom dels ocells, dels peixos, dels bolets o de les herbes. També la Celler ha canviat: ara ja cal pujar més amunt de la muntanya per a trobar farigola, el tomanyí és més escarransit, les puputs més escasses i els peixos del Ter se n'han anat amb l'aigua del riu. Però, no tot s'ha perdut ni es perdrà, si sabem transformar-ho, perquè aquí s'hi conserven els noms de les coses. I mentre tinguin nom, existiran. I existirem (Domènech, 1990: pàg. 93).

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- A., M. “Postal de Gerona: La Sellera.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, 7507 (1967): pàg. 12.
- “Acuerdos de la Comisión Provincial de Urbanismo y Arquitectura: Ha sido aprobado el plan de Alp y la Molina.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, 7244 (1966): pàg. 6.
- Antoni Pons, Pere. “La memòria oral, jerarquies absurdes i l’Imperi Mallorquí.” *Arabalears*. 2014. Accés: 24 maig 2018. URL: www.arabalears.cat/premium/llegim/memoria-jerarquies-absurdes-lImperi-Mallorqui_0_1223877653.html
- Aragó, Narcís-Jordi. *Periodisme sota sospita: 25 anys entre la censura i la llei de premsa*. 1a ed. Barcelona: A Contra Vent Editors, 2013.
- Bernal, M. Dolors, Joan Corbalán. *Eines per a treballs de memòria oral*. 1a ed. Barcelona: Diputació de Barcelona, Centre d’Estudis de Parla Catalana, 2008.
- Borges, Jorge Luis. “Funes el memorioso.” *Ficciones*. 19a ed. Madrid: Alianza Editorial, 1992. Pàg. 121-132.
- Bouso Mares, Félix. “La Sellera de Ter, un pueblo que renace.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (24-12-1966): pàg. 12.
- Cargol, Salvador. *Fabricants de notícies: Periodisme i canvi tecnològic a Girona*. 1a ed. Girona: Col·legi de Periodistes de Catalunya (Demarcació de Girona), 2006.
- Carulla, Montserrat. *El record és un pont al passat: Memòries de l’actriu, la dona i la nena*. 1a ed. Barcelona: Ara Llibres, 2013.
- Castellà, Josep M., Montserrat Vilà i Santasusana. “La llengua oral formal: un espai intermedi entre oralitat i escriptura.” *Didàctica de la llengua oral formal*. M. Vilà i Santasusana (coord.) 1a ed. Barcelona: Graó, 2002. Pàg. 19-30.
- Clarin. “Uribe y el campo.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (21-03-1948): pàg. 3.
- Colmenares, Karla. “Carlos Fuentes y la persistencia de la memoria.” *Revista Hispanoamericana de Literatura UNICA*. 2013. Accés: 24 maig 2018. URL: www.rhlunica.blogspot.com.es/2013/07/carlos-fuentes-y-la-persistencia-de-la.html.

- Constans, Agustín. “La Sella es pueblo agropecuario e industrial: Mejor suministro eléctrico y mejor servicio de aguas, objetivos a conquistar.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, 8688 (1971): pàg. 6.
- Costa, Lluís. *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*. 1a ed. Girona: Institut d’Estudis Gironins, 1987.
- Costa, Lluís. *Prensa i societat a la Girona franquista*. 1a ed. Barcelona: Col·legi de Periodistes de Catalunya, Diputació de Barcelona, 1989.
- D., R. “Balance navideño.- Demográficas.- Apagones.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (16-01-1969): pàg. 6.
- D., R. “BREVE GUIA LOCAL.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (28-03-1963): pàg. 10.
- D., R. “La Tercera Palabra.- San Antón.- Demográfica.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (20-01-1968): pàg. 6.
- D., R. “SEMANA SANTA.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (02-04-1964): pàg. 8.
- “Dos fallos del Jurado de Etica profesional periodística.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (15-03-1969): pàg. 2.
- De Linares, Eduardo G. “‘Passio Domini Nostri Jesu Christi’.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (26-03-1967): pàg. 7.
- Delgado, José Miguel. *Prensa y propaganda bajo el franquismo*. 2001. (estudi de la Universidad de la Rioja).
- “El programa de fiestas.” (Entrevista a Nemesi Viñas). *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (Constans, 14-08-1971): pàg. 6.
- Els Amics de les Arts. “Espècies per catalogar.” *Els Amics de les Arts*. 2012. Accés: 30 setembre 2018. URL: <http://www.elsamicsdelesarts.cat/disc/especies-per-catalogar/>.
- “EN LA SELLERA DE TER.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (25-11-1975): pàg. 19.
- Gómez, Obdulio. “Un tiempo nuevo para el periodismo español.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, 2 (1943): pàg. 2.
- Gracian. “El ‘Salpás’ en la Semana Santa gerundense.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (09-04-1944): pàg. 4.
- Guillaumet, Jaume. *La premsa comarcal: Un model català de periodisme popular*. 1a ed.

Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1983.

- “Hace 50 años.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (16-08-1967): pàg. 3.
- Halbwachs, Maurice. *La memoria colectiva*. 1a ed. Zaragoza: Prensas Universitarias de Zaragoza, 2004.
- “Hallazgo de un cadáver en estado de descomposición.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (21-08-1949): pàg. 4.
- Hardy, Barbara. *A Reading of Jane Austen*. 2a ed. London: The Athlone Press, University of London, 1979.
- “La Celler de Ter.” *Enciclopèdia.cat: El cercador de referència en català*. Accés: 1 maig 2018. URL: www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0016826.xml.
- “La Fiesta Mayor de la Sellera de Ter.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, 8684 (1971): pàg. 5.
- “La Sellera de Ter conmemoró el Aniversario de su Liberación: Con tal motivo fue inaugurado un grupo de 40 viviendas.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, 7652 (1968): pàg. 10.
- “La Sellera.” *Los Sitios*, 302 (1943): pàg. 5.
- Ley 14/1966, de 18 de marzo, de Prensa e Imprenta. BOE, núm. 67, pàg. 3310 (1966).
- Ley de prensa de 22 de abril de 1938. BOE, núm. 550, pàg. 6938 (1938).
- Llagostera, Lluís, i David Pujol. *La Celler de Ter*. 1a ed. Girona: Diputació de Girona, Caixa de Girona, 1990.
- Lloveras, Xavier. *El mirall dels llibres*. 1a ed. Girona: Diputació de Girona, 2017.
- “Los príncipes Carlos e Irene, en Gerona.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (21-11-1964): pàg. 4.
- *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (03-03-1974): pàg. 6.
- Marcial, Marco Valerio. *Epigramas II*. 1a ed. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2005.
- Martí i Pol, Miquel. “La fàbrica (1970-1971).” *La fàbrica*. 1a ed. Barcelona, Edicions 62, 1995. Pàg. 31-59.
- “Más víctimas de trabajadores en las obras del Pantano de Susqueda.” *Los Sitios de*

Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S., (26-11-1966): pàg. 1.

- Molinero, Carme. “Memòria i silencis sobre la guerra civil i el franquisme durant la transició.” *Polítiques de la memòria: La transició a Catalunya*. Marta Rovira i Fèlix Vázquez (coord.). 1a ed. Barcelona: Pòrtic, 2004. Pàg. 19-37.
- Muntada, Lluís. “Una possessió literària.” *L’Avenç*, 446 (2018): pàg. 58-60.
- “Onomástica.- Reparación de una carretera.- Fiesta Mayor de la Sellera.- Concurso de pesca deportiva.- Enlaces matrimoniales. Fiestas Mayores.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (15-08-1963): pàg. 9.
- Padgett, Ron. “Epíleg.” *Me’n recordo*. Joe Brainard. 1a ed. Barcelona: L’Avenç, 2010. Pàg. 155-160.
- “Primera de las tres conferencias de Orientación Familiar.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (19-04-1973): pàg. 8.
- “Protección a la familia en el nuevo Estado.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (02-03-1944): pàg. 5.
- Puigdemont, Luis. “Ante las solemnidades de Semana Santa.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (17-04-1973): pàg. 14.
- Puigdemont, Luis. “Gran brillantez e intensa emotividad en el XVIII Homenaje a la Vejez.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (13-05-1975): pàg. 8.
- Puigdemont, Luis. “PASO LA FIESTA MAYOR.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (22-08-1975): pàg. 6.
- Salgado, Francesc. “Nous diaris i nous periodistes: De la llei de premsa a la Transició.” *Història del periodisme de Catalunya: La dictadura franquista*. 1a ed. Barcelona: Sàpiens Publicacions, 2016. Pàg. 166-189.
- Santos, Care. *Mitja vida*. 1a ed. Barcelona: Columna, 2017.
- Škrabec, Simona. “La història es torna a escriure sempre de nou.” *L’Avenç*, 443 (2018): pàg. 58-60.
- Solanilla, Laura. *En primera persona: memòria oral, patrimoni immaterial i Internet*. 2008. (estudi de la Universitat Oberta de Catalunya).
- Sureda Prat, . “La singular ‘Passió’ de La Sellera.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*, (14-04-1965): pàg. 4.
- Todó, Joan. “Esdevenir Terenci.” *L’Avenç*, 446 (2018): pàg. 61.
- “Una serie entera del ‘Gordo’ en El Pastoral.” *Los Sitios de Gerona: Diario de F.E.T. y de*

las J.O.N.S., (23-12-1964): pàg. 1.

- *Web oficial de l'Ajuntament de La Celler de Ter*. Ajuntament de La Celler de Ter.
Accés: 1 maig 2018. URL: www.lacelleradeter.cat/.
- Wilde, Oscar. *La importància de ser Frank*. 1a ed. Tarragona: Arola Editors, 2018.
- Yates, Joey. *New values: everyday objects into art objects*. Louisville: Hite Art Institute College of Arts & Sciences (University of Louisville), 2009.

7. ANNEXOS

7.1. ANNEX I: DADES ESTADÍSTIQUES DEL GRUIX POBLACIONAL

Per determinar la mostra, prenem com a referència l'última actualització, de l'any 2017, de les dades de la població de la Celler de Ter en funció dels grups d'edat. En total, trobem 909 participants potencials.

Població. Per sexe i edat quinquenal Cellera de Ter, la. 2017			
	Homes	Dones	Total
De 0 a 4 anys	62	39	101
De 5 a 9 anys	41	53	94
De 10 a 14 anys	51	62	113
De 15 a 19 anys	55	43	98
De 20 a 24 anys	50	31	81
De 25 a 29 anys	57	47	104
De 30 a 34 anys	41	46	87
De 35 a 39 anys	71	60	131
De 40 a 44 anys	80	80	160
De 45 a 49 anys	63	65	128
De 50 a 54 anys	80	86	166

Fig. 17: Dades de la població de la Celler de Ter per sexe i edat. Font: www.idescat.cat.

Fig. 19: Notícia que informa que un premi de la loteria ha tocat a la Cellerà (23-12-1943: pàg. 2). Font: www.girona.cat

la altura de los nevados picachos".

Ensaladilla de letras

Ponga en orden estas letras y obtendrá los nombres de cinco PUEBLOS DE LA LINEA DEL FERROCARRIL DE OLOT

1. T R A E E S A P
2. R A E M
3. G E N S A L
4. S O B C E N A
5. L A R L E S E

SOLUCION a la Ensaladilla anterior:

1. Gabardina; 2. Saharina; 3. Galán; 4. Pelliza y 5. Bufanda.

Crucigrama Núm. 299

1	2	3	4	5	6	7	8
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							

Los ron la do ob tado". ciembi Alre anunc periód dicha a sete a trav aparat para t terio HO CREE Sife rector fifth P

Fig. 20: Joc de lletres en què hi apareix la paraula «Sellera» (13-11-1954: pàg. 8).
Font: www.girona.cat

Hace 50 años

22 DE MARZO DE 1910

El próximo domingo de Pascua, día 27, es el anunciado para la solemne inauguración en el pueblo de La Sellera, de una Sucursal de Ahorros y Pensiones para la Vejez, que funcionará en el «Centro Católico» de dicho pueblo. Al acto inaugural asistirán las autoridades locales, don Francisco Moragas, director general de la Caja, y don Santiago Masó, abogado y secretario de la Sucursal de Gerona.

Una titulada «Liga Republicana» de esta ciudad, ha convocado para mañana por

Fig. 21: Efemèride relacionada amb la Celleria (22-03-1960: pàg. 3).
Font: www.girona.cat

LA

bes.

ampanas
que la
unos
es, cito
breves,
flavores
que en
sistema
nos, es-
oda hoy
suscite
no es el
bien su
trasmí-
p las de
vdro de
res por
un punto
los, que
ree ha-
fiteñas
requi-
troquis,
esta a-
gloria
vecinos
de CAL-
ACION

las dies
sra en
n oblio
ugio de
por El-
lavor in-
car por
cuetivos

stamien-
n obras
jados de
las Na-
NAL

LA SELLERA DE TER

Un camino en mal estado.-Primera comunión.-Espectáculos que en muchos casos no son educativos ni morales.-Vuelco aparatoso

Este camino vecinal del Pla-
denotat, tan necesario para la
mayoría de los agricultores lo-
cales, continúa, a pesar de
cuanto publicáramos a prin-
cipio de verano, en el pésimo
estado en que parece se le ha
dejado, a nadie indistintamente.
¿Qué piensan sobre el particu-
lar los seis componentes de la
Comisión nombrada hace cur-
sa de medio año, con el fin de
dirigir y activar los trabajos de
reparación del mismo? Espera-
mos, con fundamento, que ha-
ciendo honor a la confianza en
los mismos depositada, procu-
rarán proceder prontamente a
subsanar tal deficiencia.

FALLECIMIENTO

A la edad de 61 años entregó
su alma al Creador doña Estre-
lla Doménech Torrens, el pas-
ado mes de octubre. A sus apa-
radatos familiares, en especial al
reverendo don Luis Doménech,
chantre de la Seo gerundense,
hacemos patente nuestra más
expresiva condolencia. Descan-
te en paz.

PRIMERA COMUNION

En la festividad de la Realiza-
ción de Cristo, y en el transcurso de
la Santa Misa de Comunión
celebrada por el predicador del
Tristón, reverendo don Andrés
Olbert, M. D. recibieron por
primera vez a Jesús Eucaristía
un nutrido grupo de niños y
niñas de la parroquia. El acto,
como todos los de la jornada,
resultó altamente conmovedor
y edificante.

**ADVERTENCIA A LOS PA-
DRES**

De un tiempo a esta parte
visitan nuestra población con
alguna frecuencia, compañías
nomadas de títeres e iluso-
nistas, de los que vagan de una
a otra población con más o me-
nos arte y gracia, y con el ló-
gico y justificado fin de ganar
unas pesetas con que ir ti-

En día 8, por la madrugada,
en el peligroso puente de la
libra de Olor, tuvo efecto, a
causa de la espesa niebla, un
violento choque entre una mo-
to conducida por un vecino de
Aior, que se dirigía a su tra-
bajo de las Minas de Olor, y
un carro industrial de Anglés,
que iba en dirección a La So-
lira. El pobre individuo mo-
torizado sufrió serias heridas,
habiendo sido trasladado a una
clínica de Gerona. En cuanto al
carro, por poco se precipita al
vuelco por la violencia de la
colisión, y debido a haberse es-
pontado las cabellerías, y sobre
todo por el deficiente estado del
tráil del puente, inexistente
en muchos tramos.

CONFERENCIA

Organizada por los jóvenes
de A. C. tuvo lugar el miér-
coles, día 9, por la noche, en el
local del "Sindicat", una agra-
da y documentada charla para
hombres y jóvenes en general,
a cargo del médico anglesano,
doctor Angel Vinyos Miral-
pex, el cual versó sobre temas
de alto interés y actualidad,
especialmente para la juven-
tud que se prepara en vistas al
santo matrimonio.

Fue muy aplaudido y felici-
tado.

"PUIGDEFROU".

Los "Rupitoyols de Salas" lo-
cales contribuyeron brillantí-
simamente, el domingo, 6 de los co-
rrientes, a la Fiesta de la Inau-
guración de la Delegación de
la Caja Provincial de Ahorros
de la Excm. Diputación, en

En día 8, por la madrugada,
en el peligroso puente de la
libra de Olor, tuvo efecto, a
causa de la espesa niebla, un
violento choque entre una mo-
to conducida por un vecino de
Aior, que se dirigía a su tra-
bajo de las Minas de Olor, y
un carro industrial de Anglés,
que iba en dirección a La So-
lira. El pobre individuo mo-
torizado sufrió serias heridas,
habiendo sido trasladado a una
clínica de Gerona. En cuanto al
carro, por poco se precipita al
vuelco por la violencia de la
colisión, y debido a haberse es-
pontado las cabellerías, y sobre
todo por el deficiente estado del
tráil del puente, inexistente
en muchos tramos.

CONFERENCIA

Organizada por los jóvenes
de A. C. tuvo lugar el miér-
coles, día 9, por la noche, en el
local del "Sindicat", una agra-
da y documentada charla para
hombres y jóvenes en general,
a cargo del médico anglesano,
doctor Angel Vinyos Miral-
pex, el cual versó sobre temas
de alto interés y actualidad,
especialmente para la juven-
tud que se prepara en vistas al
santo matrimonio.

Fue muy aplaudido y felici-
tado.

"PUIGDEFROU".

Los "Rupitoyols de Salas" lo-
cales contribuyeron brillantí-
simamente, el domingo, 6 de los co-
rrientes, a la Fiesta de la Inau-
guración de la Delegación de
la Caja Provincial de Ahorros
de la Excm. Diputación, en

Los "Rupitoyols de Salas" lo-
cales contribuyeron brillantí-
simamente, el domingo, 6 de los co-
rrientes, a la Fiesta de la Inau-
guración de la Delegación de
la Caja Provincial de Ahorros
de la Excm. Diputación, en

Los "Rupitoyols de Salas" lo-
cales contribuyeron brillantí-
simamente, el domingo, 6 de los co-
rrientes, a la Fiesta de la Inau-
guración de la Delegación de
la Caja Provincial de Ahorros
de la Excm. Diputación, en

Los "Rupitoyols de Salas" lo-
cales contribuyeron brillantí-
simamente, el domingo, 6 de los co-
rrientes, a la Fiesta de la Inau-
guración de la Delegación de
la Caja Provincial de Ahorros
de la Excm. Diputación, en

Los "Rupitoyols de Salas" lo-
cales contribuyeron brillantí-
simamente, el domingo, 6 de los co-
rrientes, a la Fiesta de la Inau-
guración de la Delegación de
la Caja Provincial de Ahorros
de la Excm. Diputación, en

Los "Rupitoyols de Salas" lo-
cales contribuyeron brillantí-
simamente, el domingo, 6 de los co-
rrientes, a la Fiesta de la Inau-
guración de la Delegación de
la Caja Provincial de Ahorros
de la Excm. Diputación, en

Los "Rupitoyols de Salas" lo-
cales contribuyeron brillantí-
simamente, el domingo, 6 de los co-
rrientes, a la Fiesta de la Inau-
guración de la Delegación de
la Caja Provincial de Ahorros
de la Excm. Diputación, en

Fig. 22: Notícies diverses. (16-11-1955: pàg. 6).
Font: www.girona.cat

BREVE GUIDA LOCAL

Población de 1.827 habitantes, 1ta. regiduría por cuatro maestros

que aparece insertada en esta misma sección del día 13.— R.D.

AGRADECIMIENTO
Agradecemos sinceramente a nuestro colega anglésense, el texto de su gaceticilla relativa a la «Pasión» de La Sellera, la que aparece insertada en esta misma sección del día 13.— R.D.

Font: www.girona.cat

Toda la población, constituida en asamblea

REFORMAS EN LA CURIA
Con respecto a la Curia Romana...

Felix Bruno Marx

Discurso d

REFORMAS EN LA CURIA

La singular "Passió" de La Sellera

Todo el pueblo está representado en ella, con más de 100 actores

La obra es del autor de "La Passió" de Esparraguera y data de 1792

Sabíamos que en La Sellera se estaba representando desde hace varios años una obra sobre la Pasión de Nuestro Señor, pero lo que nos impulsó a entrar en contacto con los protagonistas fue un monumental cartel que han instalado a la entrada del pueblo, al pie mismo de la carretera. El cartel reza, escuetamente «La Passió».

Hemos estado en La Sellera y en primer lugar rendimos visita a la rectoría, pero tuvimos la mala fortuna de que el reverendo cura párroco, estaba ausente. No fue, empero, difícil localizar a los principales artífices de la obra. La Sellera no es muy grande y en la obra intervienen más de 100 personas, lo que equivale a suponer que no hay una sola familia que no esté representada.

Aco a poco, y en el domicilio del señor Vila se fue reuniendo el elenco. Diez o doce personas acudieron a la cita. La charla fue fácil y amena. Hasta diría simpática.

De cuanto nos dijeron vamos a entresacar lo principal.

En La Sellera existe desde hace muchos años una gran afición al teatro. Últimamente el Grupo Parroquial se distinguía por sus «Pastoretas», pero hace siete u ocho años tuvieron la ocurrencia de ampliar sus actividades para dar entrada a una obra de envergadura: La Passió. Los trabajos preliminares fueron costosos y difíciles. Se gestionaron cerca de otros centros detalles y consejos. Tras mucho discutir se eligió la obra que representaban en Centelles, titulada «La Pasión».

La primera vez que se representó en La Sellera fue en 1961 y desde entonces cada año se suceden las representaciones con creciente y notable éxito, hasta el extremo que el domingo pasado mereció el honor de tener un espectador de excepción: el señor Obispo, doctor Jubany.

Recientemente, ha sido representada en Riu de Aiguà, aunque sus actores reconocen lo difícil que resulta trasplantarla de es-

Una escena de «La Passió» de La Sellera. En escena, Jesús, San Juan, San Pedro y Judas.

los contestaba. Entonces a alguien se le ocurrió murmurar: «Lo mejor ha muerto de verdad». En la escena se produjo una situación de pánico. Un comparsa se acercó bajo la Cruz y miró fijamente al crucificado. Vio algo raro y sin poderse contener gritó: «¡Está muerto, está muerto. Tirad los petardos!».

Pue algo inenarrable y todos pasaron un sueto mayúsculo.

Sucede muy a menudo que algún actor se pone enfermo. Muchos mal que casi todos se saben todos los papeles. Hay que reemplazarlos y el sustituto siempre lo hace con singular maestría.

No es nada fácil montar una obra de esta envergadura. Si mal no recordamos en nuestra provincia sólo se da esta de La Sellera y la de Bañolas.

Antes de abandonar el pueblo nos han enseñado el Teatro. Es un local capaz para trescientas personas, bastante cómodo y muy nuevo. Fue costado ha-

INTE LA MAS POTENTE

IARD. DE PRIMERA CLASE

PARTE

Bosch Marti, en la Sala de Exposiciones de la Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros

El joven pintor gerundense, Bosch Marti, expone, por primera vez, en nuestra ciudad. Y nos ofrece un muestrario de claras características que dan

Repetimos que hay, en Bosch Marti, cualidades muy notables que habrán de dar, pronto, frutos. Sazonados si sabe andar el tiempo y no se deja deslumbrar por las seducciones de tanta

Miércoles, 14 de Abril de 1965

¿SAMOA?..

¿FIGALLE?..

es igual,

elija el que quiera

porque

los dos son

TRANSISTORES

deWald

RADIO TV

audición perfecta

Oiga todos los martes, a partir del día 20 del mes, a las 10.30 en RADIOSCOPE el espacio patrocinado por

DE WALD

"CANCION DE AYER Y DE HOY"

ce unos diez años por el pueblo.

Sinceramente creemos que el esfuerzo de los actores afortunados de La Sellera era digno de ser propagado. Nosotros le hemos acudido allí con el propósito de darle a conocer y al propio tiempo estimular a todos los gerundenses para que acudan a las representaciones. Al fin y al cabo es una tradición que nos da a la larga puede dar nombre a toda la provincia.

J. SUREDA PRAT

Fig. 25: Noticia sobre La Passió de la Celleria (14-04-1965: pàg. 4). Font: www.girona.cat

7.3. ANNEX III: CONVERSES AMB EXPERTS

7.3.1. Conversa amb Lluís Muntada

He estructurat les preguntes en tres blocs, respectant, més o menys, la diferència temàtica: el primer, enfocat en el periodisme, el diari *Los Sitios*, i la relació que pot tenir amb la memòria oral, te'l proposo com a articulista i col·laborador d'alguns mitjans de comunicació (en especial, com a antic col·laborador del Diari de Girona, la continuïtat de *Los Sitios*); el segon, sobre l'oralitat i la relació que pot tenir amb l'escriptura, com a professor de Comunicació a la Universitat de Girona; el darrer, que inclou qüestions sobre la memòria, com a escriptor que, preocupat per aquest fenomen, hi ha reflexionat i n'ha versat sovint. Com que he pogut llegir diferents articles teus sobre aquests temes, he trobat interessant bastir algunes preguntes a partir de fragments afins, de manera que les teves paraules serveixin també de fonaments.

7.3.1.1. Bloc I

—Fins a quin punt creus que podem dir que la informació del diari *Los Sitios*, propietat del Govern franquista, s'apropa a la realitat dels habitants d'un poble petit de la província (com, per exemple, la Celler) en relació amb esdeveniments locals, costums i la vida quotidiana? T'atreviries a conjecturar els resultats de les hipòtesis que he formulat?

És evident que *los Sitios* era un artefacte ortopèdic del règim franquista i una prova textual del control sobre la informació. Repassar exemplars del diari d'aquella època significa sadollar-se d'un llenguatge ampul·lós, d'efemèride arnada, un moralisme de via estreta.

No m'atreveixo a fer conjectures. Però la intuïció em diu que La Celler, com tants poblets comparables en aquella època, hi devia aparèixer com a objecte de tres raons bàsiques: per una qüestió d'infraestructures, la visita d'alguna personalitat important del Règim, alguna festa folkloritzada o alguna tragèdia.

—En alguna ocasió que he explicat el treball, m'han fet la pregunta de «Quan els records no coincideixin amb les notícies del diari, a què donaràs més validesa?». I jo, encara que, evidentment, busco l'aproximació màxima a «la veritat», els he respost que la història, al cap i a la fi, són punts de vista diferents. Però, és clar, en aquest cas, cal tenir en compte dos factors importants: d'una banda, els records són això, records i, per tant, sovint són enganyosos, errats, inventats, fins i tot; de l'altra, és obvi que el diari *Los Sitios* era una eina del règim franquista i, en conseqüència, gràcies a la censura i el control, mostrava la societat que li convenia. Davant aquestes dues fonts, cadascuna amb les pròpies mancances, a quina informació donaries més credibilitat?

El «problema», que per a tu ha de ser el REPTE METODOLÒGIC, radica en com fixes, objectives i materialitzes una cosa tan espectral per naturalesa com «els records». Entenc que hauràs de fer recerca oral i contrastar versions: la percepció directa i quotidiana dels fets amb la versió sovint hagiogràfica o tràgica que, de determinats fets, en pugui fer el diari.

—Tal com dius en un article de *El Punt Avui*: «Un dels objectius culturals permanents és el de mantenir la memòria històrica. Però la tragèdia intel·lectual més gran d'aquesta època és la impossibilitat d'aclarir el present. Molts mitjans de comunicació, més concentrats a convertir-se en pamflet polític que no pas a informar amb rigor, col·laboren perquè aquesta cerimònia de la confusió sigui possible. És el pa nostre de cada dia» (Muntada, 2015). No obstant, creus que és més difícil «aclarir el present» avui dia, que la societat de la (des)informació viu en un clima de confusió, tant pel fenomen d'afiliació política dels mitjans de comunicació, que comentes a l'article, com per l'excés d'informació i la manca freqüent de filtres que separin les dades «verdaderes» de les falses, o en l'època que estudio en aquest treball, durant la dictadura franquista, en què el règim controlava els mitjans de comunicació i d'informació i, per tant, el present s'havia de teixir gairebé només a partir de les «seves» paraules i no es podia (o era difícil, o perillós) apedaçar-lo amb altres perspectives?

Jo crec que pot ser més fàcil contrastar el llenguatge periodístic d'un mitjà que és altaveu del Règim franquista (tal com succeeix a l'època que estudies), que no pas a l'actualitat. Primer.

Perquè ja tenim certa perspectiva amb relació a l'època del franquisme. I això fa que la puguem analitzar d'una manera més freda i clara. Segon, perquè estudiar els mitjans de comunicació a l'actualitat, en el teu present, significa que fas exploració submarina enmig del tsunami. A banda de la filiació política hi ha una submissió dels mitjans de comunicació als criteris de rendibilitat econòmica. Això vol dir que la qüestió de la deformació informativa sigui encara més complexa d'analitzar.

7.3.1.2. Bloc II: l'oralitat i l'escriptura de la memòria

—Com s'han de plasmar les paraules orals al paper, és a dir, com s'ha d'escriure la memòria oral? Hi ha alguna tècnica remarcable o algun aspecte a tenir en compte? Creus que és millor intentar de conservar al màxim l'esperit oral o, en canvi, procurar de convertir aquella informació en material que es basi en una llengua regulada i estandarditzada?

A parer meu, i això el tutor estarà molt més capacitat per aclarir-t'ho, depèn de la lògica interna del treball. M'explico. Si en un moment donat intentes ordenar uns materials orals per fer-los més coherents, menys reiteratius, més directes, més clars i amens..., cap problema. En aquest cas només has de respectar l'autenticitat del testimoni i, en l'ordenament, no ometre res que sigui essencial ni alterar la seva versió (això el García Márquez periodístic ho aplaudia). Però en altres moments, per les raons que sigui (i potser no només en els annexos, que també), et pot ser convenient conservar la textura original de la veu, les paraules, el to... Vist des de fora, jo crec que, amb un principi de coherència clar, ho pots alternar.

—L'expressió «sic», que fem servir per expressar un error de la persona que citem, és vàlida tant per paraules orals com per informacions que ja ens arriben escrites?

Sí. Tot i que significa «Sic era scriptum» també s'aplica en aquelles transcripcions orals on pot haver-hi algun error o incoherència en el testimoni de la persona referida.

—Cal fer-la servir per indicar les paraules que el diccionari no accepta però que la gent diu en llenguatge popular?

No. No. Això és una altra cosa. En tot cas, cursiva o cometes.

—Ets citat, en un recull de novel·les titulat *Històries entre lligalls: Els arxius com a font de memòria i literatura*, de la manera següent: «La literatura, com apunta Lluís Muntada en el seu article “El melic d’Adam”, com els arxius, és un instrument de conscienciació i un recurs contra l’amnèsia. De fet, la mateixa escriptura cal entendre-la com un instrument contra l’oblit. En conseqüència, l’escriptor esdevé un agent històric de la memòria. La selecció vol considerar l’arxiu com a espai actiu de la memòria» (Albó i Gasull, 2014). Podries insistir una mica més en aquest enunciat?

La memòria és sempre un exercici selectiu. O bé la memòria et tria a tu (perquè recordem certs fets i no uns altres) o bé tu tries uns fets determinats i en descartes d’altres. Per tant, la memòria, lluny de ser una fotogràfica glaçada i passiva és sempre activa i dinàmica.

—D’altra banda, quin creus que és el futur dels arxius? La possibilitat de digitalitzar documents històrics presenta un ventall obvi d’avantatges (sense necessitat d’anar a buscar lluny, jo mateixa he pogut enfocar el treball d’aquesta manera gràcies a la digitalització del diari *Los Sitios* i la possibilitat de cercar paraules concretes). Ara bé, pot tenir algun efecte negatiu, provoca algun perill? Creus que el sector de la Documentació i l’Arxivística serà capaç de mantenir un ordre dins Google, el gran mar de dades, o, en canvi, la societat de la Internet acabarà sotmetent els arxius digitals a una situació de caos irreversible? Com es va dir, d’una manera aproximada, en una conversa del MOT 2018, en què els participants eren Pep Coll, Miquel de Palol i Eva Vázquez, algú que d’aquí 80 anys vulgui investigar i documentar un crim actual, què trobarà? Què quedarà d’aquest poti-poti d’informació digital?

La feina dels arxius és molt important, no només perquè preservaran una memòria, sinó perquè llegaran uns sistemes que permetran una coneixença del passat. És evident que el món s’ha complexificat amb la Revolució cibernètica, amb això no diem res de nou. En un futur el

problema per a mi no radicarà en la memòria digital. Hi ha una memòria digital, de primer ordre: diaris, articles, fotografies, imatges..., que donen moltes claus interpretatives del present i del futur. El problema no és tant de confusió (la confusió hi pot ser, però és salvable a través de sistemes precisos d'ordenament), per a mi el problema és un altre: què passarà si la memòria digital és una memòria falsa, deformació de la realitat? Per això és molt important que els arxius jerarquitzin «científicament» la realitat. És a dir, que discriminin entre memòries mentideres i memòries més veritables.

7.3.1.3. Bloc III: la memòria (i l'oblit)

—Tal com ja t'he comentat a la introducció, he trobat nombrosos articles teus en què verses sobre la memòria i les possibilitats que ens ofereix. Per tant, entenc que consideres que és una facultat important. Per què? Creus que és la facultat més essencial per a un escriptor?

La memòria, a part de ser la base de la sobirania personal (saber que nosaltres som nosaltres), és també la base de la imaginació. Per tant, la idea de plantejar la memòria només com una facultat passiva és una idea equivocada. Jo puc artitzar la realitat gràcies a la memòria. Puc fer variacions sobre la realitat gràcies a la memòria. Tot l'art i tota la cultura és apropiació i reformulació. Daniel Pennac, escriptor i professor de literatura, autor de *Com una novel·la i Mal*, d'escola reivindica molt el paper de la memòria. És important memoritzar poemes i textos, perquè n'interioritzes l'essència i, després, tu la pots aplicar d'una manera versàtil. Pennac feia aprendre de memòria textos de literatura. I explica situacions tan fertilitzants com aquesta:

Perds de vista una nena als tretze anys, nul·la, nul·la, nul·la, segons ella mateixa («Si n'arribava a ser, de nul·la»), i al cap de vint anys una dona jove t'interpel·la en un carrer d'Ajaccio, asseguda a la terrassa d'un cafè:
 —Senyor, «No toquéssiu l'espatlla del cavaller que passa».
 Tu t'atures, et gires, la dona et somriu, tu li recites la continuació de *L'Àvinguda*, aquell poema de Supervielle que aparentment coneixeu tots dos.

Perquè ell es giraria
i es faria de nit,
una nit sense estels,
sense volta ni núvols.
Ella esclafeix una rialla, pregunta:
Què fariem llavors
sense allò que és del cel,
la lluna i el seu pas
i el soroll que fa el sol?
I tu contestes a la nena que torna a aparèixer en el somriure de la dona, la
nena inquieta a qui un dia vas fer aprendre aquest poema:
Ens caldria esperar
que un segon cavaller
tan poderós com l'altre
decidís de passar.

—En un article a *L'Avenç* dius: «El passat és el temps més plàstic de tots. Sempre estem modificant-lo» (Muntada, 2018). A què et refereixes?

És una idea molt present en Henry Bergson, gran filòsof i premi Nobel de literatura. En un llibre titulat *Matèria i memòria* exposa que, en realitat, la memòria és sempre una reactualització del passat. Per tant, l'hem d'entendre en clau de present. Quan jo recordo el primer petó que vaig fer a una noia que m'agradava, en realitat estic recordant l'enèsim record que vaig tenir de l'enèsim record del primer petó que vaig fer a una noia que m'agradava... La memòria com a construcció. Sempre manipulem el passat. És això el present. El futur és hipotètic, no és manipulable. El passat, sí.

—Em podries recomanar algun autor que tracti, sigui des de la vessant que sigui, el tema de la memòria i els records?

Sí. I tant. L'obra del neuròleg Oliver Sacks, que, a partir de les seves experiències clíniques, decortica les arítmies entre la memòria i la «patologia». Els llibres d'assaig de Daniel Pennac. La narració “Funes el memorioso”, de Borges. El llibre *A la recerca del temps perdut*, de Proust, epítom del paper creador de la memòria. L'obra nostàlgica (la joventut sempre és un paradís perdut) del poeta neogrec Konstandinos Kavafis. Seguim?

—En alguna ocasió, com al número 448 de *L'Avenç*, cites el llibre *Me'n recordo* de Joe Brainard. Quin element creus que converteix la fórmula que Brainard utilitza per a les seves memòries en un recurs atractiu a nivell internacional?

Ser capaç d'amonedar elements culturals i d'època a través d'uns flashos memorístics personals que també poden tenir un vessant poètic. Dir *Me'n recordo* és una manera d'escatir «qui sóc jo», o, potser encara millor, «què sóc, jo».

—Quins autors catalans consideres que han excel·lit en el tractament de la memòria personal als seus llibres? I en la potenciació de la memòria col·lectiva?

Les quatre grans cròniques serien exemples de la literatura posada al servei de la memòria, i viceversa. *El quadern gris* de Josep Pla seria un altre exemple majúscul d'aquest fenomen. L'obra de Jesús Moncada i sobretot el dietarisme de Miquel Pailorí, també podrien afiliar-se a aquest corrent de força. Les obres de Verdaguer serveixen i traspassen un món. Tot això per no parlar de l'obra homèrica de Fabra, de Corominas, d'Alcover i de Moll pel que fa a la memòria de la llengua...

—Com explicaries, de forma teòrica, el vincle entre la memòria i l'emotivitat i els sentiments? Per què la memòria té la capacitat d'emocionar-nos? Creus que és per això que la paraula «record», en alguna de les seves formes i en el llenguatge corresponent, aparegui a tantes i tantes cançons?

Els sentiments i l'emotivitat són l'eix motriu d'una bona part de la memòria materialitzada literàriament. «La font de la meua obra és la nostàlgia», deia Pessoa. Som sempre el que hem estat (aquest pensament, no és meu, hi ha molts autors que el reiteren). Per tant, el record és allò que sóc.

—Dius en una entrevista que «oblit» és una de les deu paraules que et són més essencials (Diputació de Girona, 2012). T'és essencial com a concepte o com a paraula? Com a concepte, ho és més que la paraula «memòria»?

«Com oblidar l'olor de carn cremada» es pregunta Jorge Semprún, que havia estat presoner al camp de concentració de Buchenwald. Tan necessari és recordar com poder oblidar. Segurament Primo Levi no va poder oblidar el seu passat terrible. Semprún, en canvi, quan surt del camp de concentració «intenta», es proposa, oblidar. Al conte “El Zahir” Borges recrea aquest tema. El Zahir és una moneda que fa embogir, perquè qui la veu no pot oblidar-la i queda subjugat a l'espiral enfollidora d'aquell record destructiu. És molt important drenar la memòria amb una dosi d'oblit intel·ligent.

—Escrius, en un article a *El País*: «En el vidre, abans que les pedres i els impactes de bala hi deixessin el seu rosec, es podien llegir amb tota claredat aquestes paraules de Benjamin: "És una tasca més àrdua honorar la memòria dels éssers anònims que la de les persones cèlebres. La construcció històrica es consagra a la memòria dels qui no tenen nom"» (Muntada, 2005). **Per què? Em podries explicar la sustentació argumental d'aquestes paraules de Benjamin? Com creus que està el panorama cultural català actual pel que fa a tasques de recuperació de la memòria i reconstrucció històrica?**

Benjamin sempre va treballar en els laterals de la història, en la intra o infrahistòria. Em sembla que és en algun moment dels *Passatges* que escriu: per a mi el boquinista de la riba del Sena o l'ebenista em donen moltes més claus històriques que no pas els grans reis i grans governants. És la idea que cal recuperar la història a partir dels éssers anònims, aquells que precisament no han estat tinguts en compte. El marxisme, amb la el seu pretès científicisme del mètode historiogràfic, volia revertir un paradigma historiogràfic que només donava importància als grans jerarques, a les «grans figures» de la història, als poderosos de la classe dominant.

En paral·lel a la gran feina de preservació de la memòria que s'està fent (El Centre de Recerca i Difusió de la Imatge de l'Ajuntament de Girona n'és un exemple mastodòntic) socialment som incapaços d'il·luminar el present a través de la recuperació de la memòria històrica. El franquisme rediviu. El franquisme ha estat legitimat pels successius governs democràtics. La Transició democràtica espanyola és un pacte de protecció del franquisme. I la ferotge repressió contra l'independentisme no fa res més que palesar que la memòria històrica és una signatura pendent i, a més, manipulada per la borsa dels interessos polítics del present.

—«Una part del passat no obeeix a la memòria, sinó a la memòria de la memòria fotogràfica» (citada per Vilamitjana, 2013). En conseqüència del que dius, creus que a mesura que es consolida la fotografia els records es corresponen més amb el diari, que encabeix, a més de notícies escrites, algunes imatges, pel fet que les imatges no es poden maquillar? És a dir, els records dels anys setanta s'assemblaran més al diari mentre que els dels anys cinquanta seran més diferents? Per tant, podríem dir que la fotografia és un dels recursos més neutrals, més que les paraules i la constància escrita, per a la reconstrucció d'una realitat històrica?

Les imatges són manipulables. Sense paraules (interpretació) no hi hauria res. És mentida, allò que «una imatge val més que 1000 paraules». Parlo de la memòria de la memòria fotogràfica. És a dir, de la interpretació (activa) de la memòria. És la idea bergsoniana d'estrats de memòria. No crec que la fotografia sigui un recurs neutral. Al contrari. Una fotografia sense context (textual, explicatiu) és una bomba (des)informativa.

—«Frances Yates, en el seu assaig fundacional titulat *The Art of Memory*, ens situa davant de les exigències bàsiques de les anomenades escriptures del jo. Remarquem-ne només una: un jo que per representar la realitat s'ha de desdoblar entre l'evocació del passat i el present propi de tot acte d'escriptura» (Muntada, 2014). Quan ens referim a l'escriptura personal, és evident que vindrà marcada i condicionada per les circumstàncies amb què la persona conviu al present, com l'estat d'ànim, les experiències més recents i la manera puntual d'entendre i encarar la vida, però en el cas del meu Treball de Recerca, en què he demanat als participants que facin un esforç de memòria a nivell de poble, de memòria col·lectiva, creus que els records estaran condicionats igualment per les circumstàncies personals de cadascú? A més, seran el testimoni de l'impacte que han tingut certs esdeveniments socials recents? Per posar un exemple, creus que, arran del conflicte polític entre Espanya i Catalunya, els records estaran tintats d'un nacionalisme més fort que el que hauria estat present si hagués fet el treball cinc anys abans?

És el que hem dit (implícitament o explícitament): la memòria és dúctil i, sobretot, CANVIANT. No hi pot haver l'unicorn d'una memòria pura. Per tant reactualitzem constantment el nostre passat, el reinterpretem. Hi ha fets dels quals en teníem una percepció i..., de cop, tenim ics experiència o llegim tal llibre, i aquell fet muda la seva fesomia i la seva essència. Això no vol dir que tot sigui relatiu. Vol dir que les bases del jo s'enfronten a una constant reinterpretació de la realitat. Fascinant, ¿no?

—Em consta que has estudiat l'obra de Jorge Luis Borges. Podries aportar la teva visió sobre com tracta el tema de la memòria i l'oblit a “Funes el memorioso”?

Això és un capítol de la meua tesi doctoral! Funes és un hiperempíric, que, incapaç de formular conceptes abstractes, mor destruït per la seva incapacitat d'oblidar o de generalitzar. T'imagines viure en el cervell d'algú que com que té una percepció i una memòria infal·libles el gos que veu a les 15.00 hores no és el (mateix) gos de les 15.10? T'imagines que recordar un dia et portés tot un dia sencer de feina i que, consegüentment, recordar el dia en què vas recordar el dia en què vas recordar el dia..., fos cada cop una tasca redoblada? Funes és la prova que hi ha inferns empedrats de grans facultats coixes.

—«És, com tants llibres de to autobiogràfic, una reelaboració allunyada del temps que s'evoca, el procés d'escriptura d'un adult que, sense impostures, codifica el passat en funció de la seva particular singladura vital i reinterpretació en clau de present. Així, les esperances del jove Bezsonoff dipositades en aquells anys d'aprenentatge són, a l'interior d'un magma textual que fusiona memòria i reflexió» (Muntada, 2012). Creus que la lectura del diari *Los Sitios* es pot considerar com un dels elements de reflexió dels participants del meu treball? És a dir, la reflexió pot ser gairebé contemporània als fets sobre els quals incideix, pot ser del mateix dia o de la mateixa setmana? Si és així, creus que les persones que llegien el diari aportaran una visió més semblant a les notícies que hi apareixen mentre que les que no n'eren lectores se'n mantindran més allunyades?

Aquesta hipòtesi és la medul·la del teu treball. Més que una resposta especulativa i forçosament etèria de part meua, m'interessa la teua investigació. Seré jo qui et farà aquesta pregunta un cop hakis posat el punt i final a aquest magnífic plantejament de TdR.

7.3.2. Conversa amb Lluís Costa

—**Com definiries el diari *Los Sitios*?**

Més que definir-lo, objectivament parlant és un diari que és producte d'un moment molt concret de la història del nostre país, que és justament els primers anys del règim franquista. És un diari creat en la lògica franquista de crear un diari a cada capital de província i per tant és un diari totalment escrit en aquest règim dictatorial.

—**Al teu llibre dius que molts gironins es van haver d'acostumar, en molts casos a contracor, a llegir el diari. Tot i això, la informació del diari era esperada? Era útil per la gent?**

Hauríem de perioditzar una mica. Hi ha una certa evolució i probablement no seria el mateix si parlem dels anys 60 o del 43, per exemple. Si la pregunta me la formules pensant en la dècada dels 40 et diré que lògicament el record de la guerra civil és molt viu (el record de tot el que ha representat la repressió, l'exili, totes les penúries de la guerra, de la poca activitat econòmica) i, per tant, *Los Sitios* representa l'única font d'informació. Potser no es plantegen que hi poden haver altres coses. Se l'esperen? Si tu a partir de demà, que esperem que no passi, el teu règim alimentari només es pot fonamentar amb patates i arròs, tu d'aquí a tres mesos t'esperaràs el teu plat de patates per poder assegurar la subsistència, i ja no esperaràs la pizza o l'hamburguesa. Per tant, t'ho esperaràs perquè no hi ha res més.

—***Los Sitios* tenia només la voluntat de ser un diari de províncies o mostra en algun moment l'afany, la intenció, d'igualar-se a diaris nacional com, per exemple, *La Vanguardia*?**

El diari té la vocació i la voluntat que li ve imposada per les normes del règim; tot és molt rígid i determinat. Tu em dius aquesta mirada més nacional, jo en diria més estatals, més d'Espanya.

Les editorials dels diaris són iguals, el diari de Lleida, Toledo i Cádiz faran les mateixes, redactades des de Madrid. Pel que fa a la informació més local i comarcal, no deixa de ser com una mena de cronista de l'època de la vida quotidiana però absolutament circumscrita en els plantejaments del règim. Ho dic com una suposició, però a *Los Sitios* no et trobaràs una notícia que digui que a Girona es passa gana, no es podia dir, no es podia transmetre una imatge negativa de l'Estat. Ara, que es va estibar un cotxe a la Gran Via o que es va escapar un cavall de l'escorxador, això sí que ho trobaràs.

—Quina mena de propaganda existia a Girona perquè la gent comprés el diari?

La propaganda ja era la mateixa que el règim. El règim utilitza la premsa com un mecanisme ideal de difusió dels principis del règim. Ara, no els calia fer massa publicitat perquè ja era el que hi havia.

—Durant els anys que va conviure amb *El Presència*, com va ser la relació?

És una publicació que no es pot comparar amb més amb el que hi havia, ni per la periodicitat. No tenen cap relació, és veritat que *Presència* apareix com una iniciativa més o menys d'ordre, el seu fundador és Manuel Bonmatí, un home de la Lliga i per tant conservador però de seguida s'envolta de gent amb una ideologia més d'esquerreres. No tenen cap comparació, juguen lligues totalment diferents. Crec que si es fa un treball sobre els continguts de les dues publicacions són diferents. El *Presència* es converteix al llarg dels anys en una veu alternativa i dissonant de l'oficial. Per tant, al llarg dels temps endega campanyes de denúncia que serien impensables a *Los Sitios*. *Los Sitios* no passa censura perquè és el diari del règim, els altres sí. Els altres tenen un tancament d'un any i mig.

—Com funcionava el tema dels corresponsals?

Poc professionalitzats, des d'un punt de vista de la preparació periodística, però sí que hi ha un seguit de gent jove de l'època interessada que no tenen cap més camí que aquest. No t'ho sé concretar però deuen cobrar poc. Sí que n'hi deu haver alguns de més significatius i a Lloret, per exemple, potser tenien una persona normalment de la zona com a col·laborador.

Tampoc és una estructura periodística potentíssima.

—Tots els pobles estan representats de la mateixa manera?

Home no. Lloret, a causa del turisme, té molta més presència. Hi ha més presència de poblacions demogràficament més potents, segons la capacitat de generar informació.

—Aquests corresponsals tenen llibertat?

Llibertat no en té ningú! Jo crec que es tracta de passar el tipus d'informació de la crònica quotidiana. És una mica aquesta crònica de la quotidianitat, però evidentment sense extralimitar-se ni fer cap valoració. Cap mena de capacitat analítica, només descriptiva. Com que ja són ells mateixos, ja s'autocensuren.

—Fins a quin punt creus que podem dir que la informació del diari s'apropa a la realitat dels habitants d'un poble petit de la província (com, per exemple, la Celler) en relació amb esdeveniments locals, costums i la vida quotidiana?

Això potser ens ho acabaràs dient tu amb les teves conclusions! Trobo que és un plantejament molt interessant. No t'ho puc contestar però puc suposar que es deu deure en aquests petits fets quotidians del dia a dia però m'imagino que si a la Celler hi va haver un assassinat (tema escabros), a la Burés hi ha una fuga de gas, potser no. Quan va passar determinada cosa, ens en vam assabentar pel boca a boca. Ara, si a la Festa Major hi va haver sardanes, això sí. Si hi va haver un moviment de resistència antifranquista, un grup opositor que hagués ensenyat una estelada, no te n'haguessis assabentat. Sortirà sempre que no posi en risc la imatge del règim. Seria interessant que poguessis fer un catàleg d'esdeveniments i episodis que t'han explicat però no surten.

—Si comparem un diari actual amb *Los Sitios*, quines diferències (i també similituds) hi trobaríem? És a dir, com ha evolucionat la premsa?

I si comparem el franquisme amb l'actualitat? Bé, cada vegada s'assembla més! De diferències et puc dir les que vulguis. Entre *El Punt* i *Los Sitios*, la propietat: empresa privada i empresa pública. La línia ideològica de *El Punt* s'ha anat definint com a independentista; *Los Sitios*, del règim. No obstant, és molt difícil establir comparacions, estem parlant d'una dictadura i d'una suposada democràcia.

—Salvador Cargol, que dedica a *Los Sitios* un capítol del seu llibre *Fabricants de notícies*, explica que als anys vint el periodisme es professionalitza i que deixa una mica de banda els articles d'opinió per centrar-se en les notícies informatives. Creus, doncs, que pel que fa a l'estil el diari *Los Sitios* significa un retrocés en aquesta dinàmica? És a dir, *Los Sitios* és més sentimental, sensacionalista? O, en canvi, continua amb la mateixa línia?

La transformació del periodisme del segle XIX, totalment ideològica, cap a un model de la informació com a negoci a causa de l'avenç del capitalisme i la constitució de la societat de masses. Per tant, ofereix informació que interessa als compradors. [...] *Los Sitios* mai el podem considerar adscrit a aquest model de premsa de negoci. Ells volen que quan llegeixis el diari pensis «cullons, sí que va bé Espanya!». No podem situar *Los Sitios* en aquest corrent que tu descrivies.

—Llavors, una qüestió com a historiador, així en general. En alguna ocasió que he explicat el treball, m'han fet la pregunta de «Quan els records no coincideixin amb les notícies del diari, a què donaràs més validesa?». I jo, encara que, evidentment, busco l'aproximació màxima a «la veritat», els he respost que la història, al cap i a la fi, són punts de vista diferents, no? Però, és clar, en aquest cas cal tenir en compte dos factors importants: d'una banda, els records són això, records i, per tant, sovint són enganyosos, errats, transfigurats, inventats, fins i tot; de l'altra, és obvi que el diari *Los Sitios* era una eina del règim franquista i, per tant, gràcies a la censura i el control, mostrava la societat que li convenia. Doncs, després de tota aquesta dissertació, què n'opines? Tens algun suggeriment?

La definició de les teves dues fonts són correctes. Tens tota la raó del món, quan bastim un

relat a partir de la memòria oral és selectiva, i no tendenciosament, me'n recordo d'aquesta cosa i no de l'altra perquè sí. Si parles de les petites coses del dia a dia, donem-li credibilitat a *Los Sitios*, però no més enllà d'això. Per tant, jo faria una comparativa, les meves dues columnes. Però com que si són coses que tenen una certa transcendència segurament t'ho dirà més d'una persona.

No cal que combreguis a cegues amb un cantó o l'altre; pots invalidar com a portaveu de la veritat (tot i que també és molt discutible què és la veritat) el mitjà de comunicació de *Los Sitios*, tot queda molt entredit.

Crec que la teva aportació és fer una comparativa amb una metodologia molt interessant, entre la història oral i la història oficial. Però repeteixo, si hagués d'arribar a una conclusió tendiria, sense veritats absolutes, que la meva comesa és donar veu a aquest col·lectiu anònim de ciutadans que encara estan vius i que per qüestions de llei de vida aviat no podràs utilitzar. Ja en parlarem, d'on és la veritat.